

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«_____» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «МАГІСТР»

Тема: «Управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності»

Виконала: Дарина КАРАСЬ

Керівник: д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

другий розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

третій розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

« _____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти КАРАСЬ Дарини Вікторівни

1. Тема кваліфікаційної роботи «Управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності» затверджена наказом ректора від 07.09.2022 № 1251/ст.

2. Термін виконання роботи: з 05.09.2022 р. до 31.11. 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики, фінансова, податкова, статистична звітність банківської установи КБ «Приватбанк».

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОРОТНОСТІ

1.1. Економічна сутність зворотності кредитів банківської установи

1.2. Правове регулювання видачі кредитів банківської установи

1.3. Концептуальні засади управління кредитами банківської установи в сучасних умовах

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОРОТНОСТІ (на прикладі КБ «Приватбанк»)

2.1. Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк»

2.2. Аналіз оборотів із видачі і погашення кредитів банківської установи

2.3. Оцінка стану якості кредитного портфеля банківської установи

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОСТІ КРЕДИТІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

3.1. Превентивні заходи забезпечення зворотності кредитів банківської установи

3.2. Заходи з попередньої діагностики проблемних кредитів банківської установи

3.3. Заходи з повернення проблемних кредитів банківської установи

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Економічна сутність зворотності кредитів банківської установи;

ЛИСТ 2. Правове регулювання видачі кредитів банківської установи;

ЛИСТ 3. Концептуальні засади управління кредитами банківської установи в сучасних умовах; ЛИСТ 4. Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк».

ЛИСТ 5. Аналіз оборотів із видачі і погашення кредитів банківської установи.

ЛИСТ 6. Оцінка стану якості кредитного портфеля банківської установи.

ЛИСТ 7. Превентивні заходи забезпечення зворотності кредитів банківської установи.

ЛИСТ 8. Заходи з попередньої діагностики проблемних кредитів банківської установи.

ЛИСТ 9. Заходи з повернення проблемних кредитів банківської установи.

банківської установи 6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	05.09.2022 – 25.09.2022	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	26.09.2022 – 17.10.2022	
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	18.10.2022 – 02.11.2022	
4	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну роботу. 4. Підготовка виступу.	03.11.2022 – 10.11.2022	
5	1. Переплетення кваліфікаційної роботи. 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	11.11.2022 – 14.11.2022	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	<u>КОНСУЛЬТАНТ</u> (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		
РОЗДІЛ 2	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		
РОЗДІЛ 3	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		

8. Дата видачі завдання: «02» вересня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Оксана ЯРОШЕВСЬКА
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Дарина КАРАСЬ
(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності»: 94 стор., 6 рис., 22 табл., 62 літературних джерела.

Мета роботи: удосконалення управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Об'єктом дослідження є процес управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів управління кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Методи дослідження: вертикальний і горизонтальний аналіз майна і капіталу банківської установи, аналіз трендів, факторний аналіз, моделювання кредитного портфеля, кореляційно-регресійний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності банківських установ

КРЕДИТИ, БАНКІВСЬКА УСТАНОВА, УПРАВЛІННЯ, ЗВОРОТНІСТЬ, РИЗИКИ, ЗАСТАВА, ГАРАНТІЯ, ПОРУКА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОРОТНОСТІ	14
1.1. Економічна сутність зворотності кредитів банківської установи.....	14
1.2. Правове регулювання видачі кредитів банківської установи	21
1.3. Концептуальні засади управління кредитами банківської установи в сучасних умовах	32
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОРОТНОСТІ (на прикладі КБ «Приватбанк»).....	41
2.1. Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк».....	41
2.2. Аналіз оборотів із видачі і погашення кредитів банківської установи.....	48
2.3. Оцінка стану якості кредитного портфеля банківської установи.....	55
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОСТІ КРЕДИТІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	65
3.1. Превентивні заходи забезпечення зворотності кредитів банківської установи	65
3.2. Заходи з попередньої діагностики проблемних кредитів банківської установи.....	71
3.3. Заходи з повернення проблемних кредитів банківської установи ...	75
Висновки до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	82

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	95

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АДК - асоційовані та дочірні компанії

АС - амортизована собівартість

АУБ – Асоціація українських банків

ВПА - відстрочений податковий актив

ГКУ – Господарський комплекс України

ДЗ - дебіторська заборгованість

ЄДРПОУ - Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

ІВ - іноземна валюта

ІН - інвестиційна нерухомість

ІПН – індивідуальний податковий номер

ІСД - інший сукупний дохід

КБ – комерційний банк

КВЕД – класифікація видів економічної діяльності

КР - кредитний ризик

МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності

МФО – між філіальні обороти

НА - нематеріальні активи

НБУ – Національний банк України

НВ - національна валюта

НКЦПФР - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

ОВДП – облігації внутрішньої державної позики

ОЗ - основні засоби

ПАТ - Публічне акціонерне товариство

ПнП - податок на прибуток

ПрАТ – Приватне акціонерне товариство

СВ - справедлива вартість

СГД – суб'єкти господарської діяльності

СКЗ - сума кредитної заборгованості

ТМЦ – товарно -матеріальні цінності

ФО – фізичні особи

ЦКУ – Цивільний Кодекс України

ЦП – цінні папери

ВСТУП

Актуальність проблеми. Кредитування є одним із основних видів діяльності фінансово-кредитних установ. Воно є процесом надання і погашення кредитів, які виконують найважливіші соціально-економічні функції, покриваючи потреби населення і суб'єктів господарювання у споживчому і виробничому капіталі, фінансуючи касові розриви і тимчасову відсутність у них коштів. Радикальні економічні перетворення, які відбуваються в країні, спонукають до переосмислення змісту кредиту. Адже він є невід'ємним елементом ринкового господарства, безпосередньо впливає на процеси розширеного відтворення як на мікрорівні, так і на рівні окремого підприємства та домогосподарства.

Основним суб'єктом, який здійснює кредитування фізичних і юридичних осіб, є банківські установи. Але кредитні послуги не є їх монополією, їх надають також небанківські установи, серед яких – кредитні спілки і ломбарди. Діяльність останніх зосереджується на споживчому кредитуванні, оскільки кредит є важливим фактором підвищення життєвого рівня населення, зокрема, як один з факторів підвищення ефективності праці.

Актуальність удосконалення методів управління кредитним портфелем банківської установи та забезпечення їх зворотності в умовах слабкої інституціональної структури національної економіки обумовила вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – удосконалення кредитами банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки і вирішення наступних *завдань*:

визначити економічну сутність зворотності кредитів банківської установи;

узагальнити правове регулювання видачі кредитів банківської установи;

обґрунтувати концептуальні засади управління кредитами банківської установи в сучасних умовах;

розробити фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк»;

проаналізувати обороти із видачі і погашення кредитів банківської установи;

оцінити стан якості кредитного портфеля банківської установи;

розробити превентивні заходи забезпечення зворотності кредитів банківської установи;

обґрунтувати заходи з попередньої діагностики проблемних кредитів банківської установи;

розробити заходи з повернення проблемних кредитів банківської установи.

Об'єкт дослідження – процес управління кредитним портфелем банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів удосконалення управління кредитним портфелем банківської установи та забезпечення їх зворотності.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використані наступні загальнонаукові і спеціальні методи: вертикальний і горизонтальний аналіз активів і пасивів банківської установи, аналіз трендів, оцінка кредитоспроможності, моделювання кредитного портфеля і вартості застави.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи:

- дістали подальшого розвитку порівняльні конституційні ознаки ідентифікації банківських установ і ломбардів: видача кредитів за рахунок залучених депозитів, низька питома вага власного капіталу в пасиві їх балансу, де превалюють кошти клієнтів; нижчі процентні ставки за кредитами, виданими ломбардами, і складніший характер їх встановлення; ширше коло обслуговування клієнтів, представлених юридичними і фізичними особами; видача кредитів різної тривалості (довго-, середньо-, короткострокові);

формування резервів під кредитні ризики та вищий їх рівень; складніша система кредитного контролю; відсутність обмежень на предметно-речовий стан застави для банківських установ: визначення лімітів на величину кредитних ризиків і дотримання обов'язкових економічних нормативів. На відміну від існуючих ознак, пропоновані орієнтовані на удосконалення кредитної діяльності банківських установ за рахунок закладання в Положення про кредитну політику стандартів кредитної діяльності, описів процесів кредитування, тактичних і стратегічних кредитних механізмів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси, офіційний сайт Державної служби статистики України, НБУ, дані бухгалтерського обліку і податкової звітності банківських установ.

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності банківських установ.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження, що містяться у кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію та отримали схвалення на XIII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика» (2022 р., м. Київ).

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 94 сторінках друкованого тексту, у т. ч. 22 таблиці, 6 рисунків та 1 додаток на 4 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 62 найменування, який подано на 8 сторінках.

Публікації здобувача за темою кваліфікаційної роботи:

1. Ярошевська О.В., Карась Д. В., Кушнір А. С. Кредити банківської установи та ломбарду: порівняльна оцінка механізмів. *Проблеми системного*

підходу в економіці. 2022. №3. С. 99-102.

2. Козлова В.О., Карась Д. В., Кушнір А. С. Особливості заставного механізму банківських установ та ломбардів. *Матер. XIII Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»* (24 листоп. 2022 р., м. Київ). К.: НАУ, 2022. С.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОРОТНОСТІ

1.1. Економічна сутність зворотності кредитів банківської установи

Термін “кредит” походить від латинського слова *creditum* – позика, борг, а також від *credere*, що означає довіряти. Передумовою виникнення кредиту і основою кредитних відносин є довіра. Але кредиту також притаманний ризик несвоєчасного чи неповного повернення коштів, що потребує існування додаткового забезпечення зворотності кредитів, у т.ч. шляхом видачі гарантій і надання застави.

З економічної точки зору кредит є формою руху позикового капіталу на принципах платності і зворотності. На відміну від фінансів, кредиту притаманний двосторонній рух вартості. У ринковій економіці кредит виконує важливі функції, серед яких – комунікаційна, інформаційна (посилення взаємозв'язку між усіма учасниками кредитного процесу та підвищення рівня інформаційної безпеки); аналітична та контрольна (можливість швидкого реагування на негативні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі), організаційна (нормативно-інституційне забезпечення процесу кредитування).

Проблема непогашення кредитів є однією з найбільш серйозних проблем, з якими зіштовхуються банківські установи в процесі своєї діяльності. Для мінімізації власного кредитного ризику вони використовують різноманітні способи забезпечення зворотності кредитів.

Під забезпеченням розуміють види і форми гарантованих зобов'язань позичальника перед кредитором по поверненню кредиту. У процесі надання кредиту воно відіграє роль страхування від непередбачених обставин, адже всі кредити, навіть із проектного фінансування, пов'язані з певним ризиком.

Кредитний ризик можна знизити шляхом ретельного аналізу кредитної заявки позичальника, але зовсім позбутися його неможливо.

У процесі банківського кредитування необхідно мати декілька ліній захисту, що захищають кредитора від невиконання позичальником умов кредитного договору щодо повернення суми кредиту. Перша лінія – це вхідні грошові потоки, оскільки дохід є головним джерелом погашення кредиту позичальником. Друга лінія – це активи, що пропонуються позичальником як забезпечення погашення кредиту. Третя лінія пов'язана з гарантіями і поруками, що надаються третіми особами як забезпечення кредиту.

Система кредитування може функціонувати лише за умови наявності всіх її елементів. Діяльність банківської установи з операцій кредитування буде успішною лише в тому випадку, якщо кожний з базових елементів системи доповнює один одного, підсилює надійність кредитного договору. З іншого боку, спроба розірвати їхню єдність неминучо підриває всю систему, може привести до порушення зворотності банківських кредитів.

Оскільки в кредитному договорі беруть участь два суб'єкти – кредитор і позичальник, зазначений вище механізм враховує місце кожного з них. Банківська установа, надаючи кредит, виступає організатором кредитного процесу, захищаючи свої інтереси. Виходячи з об'єктивної економічної основи, вона вибирає такі форми розміщення залучених коштів, кількісні параметри кредиту, методи його погашення, умови кредитного договору, при яких би створювалися передумови для своєчасного і повного повернення вартості, наданої в кредит. Однак зворотний рух зазначеної вартості залежить від кредитоспроможності позичальника, що використовує її у своєму обороті, від загальної економічної кон'юнктури ринку тощо.

Кредитний договір передбачає виникнення зобов'язань позичальника повернути відповідний борг. Практика показує, що наявність зобов'язань (у різних формах) ще не означає гарантії своєчасного повернення. Виникнення інфляційних процесів в економіці може привести до знецінення суми, що була надана в кредит, а погіршення фінансового стану позичальника – до

порушення термінів повернення кредиту. Тому світовий досвід банківської діяльності виробив механізм організації повернення кредиту, що містить у собі, зокрема, порядок погашення конкретного кредиту за рахунок виручки (доходу), юридичне закріплення цього порядку в кредитному договорі, і, зрештою, використання різноманітних форм забезпечення повноти і своєчасності зворотного руху наданої в кредит вартості. Отже, взагалі в теорії банківської діяльності під поняттям форми (способу) забезпечення кредиту варто розуміти конкретні джерела погашення наявного боргу, юридичне оформлення права кредитора на їхнє використання, організацію контролю банку за достатністю і прийнятністю даних джерел. Іншими словами, якщо механізм погашення кредиту за рахунок доходу і його закріплення в кредитних договорах виступає основною передумовою повернення кредиту, то визначення способів забезпечення представляє гарантію цього повернення.

Якщо все-таки звернутися до практики банківської діяльності, то можна відзначити той факт, що метою прийняття забезпечення по кредиту є одержання додаткового права понад основні права за договором, якщо умови повернення кредиту клієнтом не будуть виконані. Отже, забезпечення приймається у випадку, якщо банківські фахівці вважають, що особисті зобов'язання клієнта недостатні для повного погашення кредиту. Кредитування, не будучи захищеним надійним забезпеченням, перетворюється на спекулятивний та кримінальний вид діяльності і може здійснюватися тільки шляхом стягування відсотків, що неприйнятно для нормальних комерційних і особистих інтересів.

Основними причинами виникнення самого терміну забезпечення в теорії і практиці кредитування, є такі:

по-перше, у випадку неплатоспроможності позичальника банк може уникнути всіх наслідків участі у процедурах його банкрутства або ліквідації. Якщо отримано адекватне забезпечення, то вся сума боргу має бути відшкодована за рахунок його продажу, причому додатково отримані кошти можуть бути віднесені до активів, що повинні бути розподілені серед інших

кредиторів. Якщо ж кредит була бланковою, банк зможе відстоювати свої інтереси на суму кредиту, що йому належить, змагаючись з іншими кредиторами і, можливо, одержить лише незначну частину боргу тільки після того, як сумарні активи СГД, що належать до розподілу, будуть зіставлені з її сумарними зобов'язаннями;

по-друге, позичальник може мати можливість погасити кредит, але може не мати бажання це зробити, тобто поводити себе у відносинах із банківською установою несумлінно. Затримка у погашенні банківських кредитів негативно позначається на потоках коштів банку, оскільки кредитні кошти вилучаються з банківського обороту, кредитні ризики зростають і можуть обернутися кредитними збитками. Прийняття забезпечення дозволяє уникнути цієї проблеми.

Отже, забезпеченість виступає важливим елементом кредитування, воно може бути прямим, непрямим, або взагалі відсутнім. Залежно від цього у міжнародній практиці кредити класифікують як забезпечені, незабезпечені і частково забезпечені. Якщо кредит виданий під запаси готової продукції, на яку відсутній попит, то він, хоча і забезпечений ТМЦ, переходить у клас частково забезпечених, оскільки повернення кредиту в даному випадку є досить проблематичним. Ліквідне і достатнє забезпечення зменшує ризик неповернення кредиту, а незабезпечені (бланкові) кредити надаються першокласним позичальникам (з низьким кредитним ризиком) під більш високі відсотки.

Забезпечення є фундаментальним елементом управління банківськими кредитами, останньою лінією оборони при вирішенні питання щодо фінансування того або іншого проекту.

Способи забезпечення банківських кредитів за їх природою поділяються на дві групи:

- матеріальні (застава майна, майнових прав, ЦП тощо), що складаються в передачі банківській установі позичальником за отриманий кредит еквівалентної або домовленої суми грошей або інших ТМЦ;

- юридичні (штрафи, пені, цесія, гарантія, страхування тощо), суть яких полягає у можливості одержання кредитором належних йому сум від третіх осіб або в створенні банківській установі привілейованого правового положення у вимозі повернення кредиту порівняно з іншими кредиторами боржника.

Загальними вимогами до забезпечення кредитів є такі:

- по-перше, перевищення грошової вартості забезпечення над сумою самого кредиту. При цьому необхідно враховувати, що вартість майна, ЦП тощо, що пропонуються позичальником як забезпечення кредиту, може змінитися на ринку, у т.ч. зменшитися. Тому банківська практика виробила певні норми співвідношення вартості окремих видів забезпечення і суми кредиту, що надається під це забезпечення;

- по-друге, перевірка майнового статусу позичальника і юридичне оформлення забезпечення: чим цей процес простіше, тим краще як для банку, так і для позичальника. Зазвичай адміністративні і юридичні витрати переносяться на клієнта, можливі проблеми з перевіркою й оформленням забезпеченням знижують привабливість банківських кредитів для їх потенційних отримувачів.

Застава ТМЦ і майнових прав є класичним і найбільш розповсюдженим способом забезпечення банківських кредитів. Тому організація кредитних відносин передбачає наявність спеціального механізму його застосування у частині підготовки, укладання і виконання договору застави. Заставний механізм виникає в момент розгляду кредитної заявки як умова укладання кредитного договору і супроводжує весь період користування кредитом. Реальне звертання до виконання заставного механізму виникає на заключній стадії руху кредиту – погашення кредиту – і лише в окремих випадках, якщо позичальник не може погасити кредит виручкою від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг або іншим доходом.

Для отримання банківського кредиту підприємство повинно мати первинні джерела забезпечення зворотності кредиту (виручка від реалізації

готової продукції, товарів, робіт, послуг) і вторинні джерела (застава, гарантії, поручництва тощо).

До забезпечення кредитів у матеріальній формі існують такі вимоги:

- висока ліквідність, під якою розуміється здатність ТМЦ, ЦП, фінансових вимог до третіх осіб конвертуватися в готівку;

- здатність до тривалого збереження (мінімум - на термін користування кредитом), що стосується в першу чергу таких ТМЦ як готова продукція, товари на збереженні або в переробці;

- стабільність цін на закладене майно, або періодичний перегляд вартості застави відповідно до зміни ринкових індикаторів, що визначаються на товарних біржах;

- мінімальні витрати по збереженню і реалізації застави.

У світовій банківській практиці велике поширення отримали іпотечні кредити під заставу рухомого і нерухомого майна, особливо, землі. Перевагою іпотеки є: відносна сталість цін на нерухомість, особливо на землю, недоліками є: складність оцінки предмету іпотеки, потреба у досвідчених і кваліфікованих оцінювачах, складність процесу реалізації, особливо юридичних аспектів. Предметом застави за іпотекою можуть виступати рухоме майно (оснащення, машини, механізми, інвентар, транспортні засоби). Монети, злитки, вироби з золота, срібла, платини, дорогоцінні камені та інше. приймаються під забезпечення позик спеціалізованими ломбардними установами.

У зарубіжній банківській практиці для забезпечення кредитування фізичних осіб активно використовуються поліси страхування життя. Банківська установа приймає страховий поліс як забезпечення кредиту в сумі накопичених премій. Перевагами страхового поліса як застави є легкий розрахунок вартості і нечутливість до зміни кон'юнктури. Зазначений вид кредитування в Україні майже не використовується через низький рівень розвитку системи страхування життя.

Заставою за кредитами можуть бути державні і корпоративні ЦП. Їх перевагами є: відносна простота встановлення точної вартості ЦП і перевірки права власності позичальника на ЦП; висока ліквідність інвестиційно привабливих ЦП шляхом продажу на фондовій біржі; простота реалізація прав заставоутримувача без звертання до заставника або до суду. Недоліками ЦП як застави є: коливання ринкової вартості (у період спаду вимушений продаж закладених ЦП на ринку може нашкодити реалізації інтересів клієнтів банку, а в найгіршому випадку виручених коштів не вистачить для погашення заборгованості за кредитом); низька ліквідність цінних паперів, не зареєстрованих на фондовій біржі, через відсутність проходження процедури лістингу і низьку інвестиційну привабливість; наявність обмежень у Статутах СГД щодо використання цінних паперів (зокрема, акцій) у заставних операціях. Застава ЦП може здійснюватися в двох формах: на правах справедливості і на принципах юридичного права, коли клієнт передає свої ЦП банку і підписує меморандум про депозит акцій для оформлення звичайних умов їхньої передачі на збереження банківській установі. Дивіденди, що надходять від акцій, перераховуються на рахунок клієнта, але банк юридично оформляє документи про те, що він стає абсолютним власником ЦП на термін дії застави. По його закінченні і при відсутності претензій до позичальника, банк переоформляє заставні документи на ім'я клієнта і видає йому новий сертифікат, відповідно до якого він знову стає власником ЦП. У разі невиконання позичальником зобов'язання з погашення кредиту, банк-кредитор може продати ЦП на фондовій біржі як їхній законний власник. Виручена сума від реалізації заставного права направляється на погашення кредиту, а залишок коштів – на рахунок позичальника.

Таким чином, вартість забезпечення, його ліквідність, мінімізація витрат на зберігання, простота юридичного оформлення прав на нього банком і реалізації цих самих прав є основними принципами або вимогами до ефективного управління кредитним портфелем.

1.2. Правове регулювання видачі кредитів банківської установи

З правової точки зору, відповідно до Закону України “Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг” фінансовий кредит - кошти, які надаються у позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під процент [7]. Цей же Закон відносить до фінансових установ банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк - юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [8]. Банківська діяльність - залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Банківський кредит - будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Стаття 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» визначає перелік кредитних операцій, до них відносять: здійснення операцій на ринках капіталу від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг); лізинг.

Надання кредитів банківськими установами і ломбардами здійснюється на договірній основі відповідно до кредитних і фінансових договорів (договір

позики, договір кредиту) відповідно до норм Цивільного кодексу України (ЦК). За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку саму суму грошових коштів (суму позики) або таку саму кількість речей того ж роду та такої ж якості (ст. 1046 ЦК України) [60]. Згідно зі ст. 1054 ЦК України за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти. Ломбард, як правило надає фінансові кредити на підставі договору фінансового кредиту, однак в ЦК України вид такого договору не передбачено. Утім, критична оцінка його норм в частині правової природи і змісту договору, дозволила встановити, що однією з суттєвих умов договору фінансового кредиту є укладення його в письмовій формі (ст. 1055 ЦК України). За своїм змістом договір про надання фінансового кредиту ломбардом повинен містити: назву, місцезнаходження та реквізити – для ломбарду, прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, дані паспорта (номер, серія, дата видачі, орган, що видав) або іншого документа, що посвідчує особу, та дані про місце проживання – для фізичних осіб; предмет договору; права та обов'язки сторін; суму фінансового кредиту; дату надання фінансового кредиту; строк користування фінансовим кредитом; дату повернення фінансового кредиту; відповідальність сторін; підстави для пролонгації, припинення дії та розірвання договору; підписи сторін.

Порівняльну характеристику кредитів банків і ломбардів наведено у табл. 1.1. Спільними ознаками банківських установ та ломбардів є віднесення їх до фінансових установ, виконання функцій кредитодавця відповідно до укладених договорів, структура активів, представлена доходними статтями.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика кредитів банків і ломбардів

Ознака	Банківська установа	Ломбард
Тип установи	Фінансова установа	
Віднесення до фінансових посередників	Так	Ні
Підстава для надання кредиту	Кредитний договір	Договір позики, кредиту
Сторона в договорі	Кредитодавець	
Позичальники	Юридичні, фізичні особи	Фізичні особи
Термін кредиту	Довго-, середньо-, короткострокові	Короткострокові
Рівень процентних ставок	Нижчі	Вищі
Характеристика застави за кредитом	Майно, майнові права, цінні папери, гарантії, поручництво	Майно, в основному виробу з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння
Обмеження на склад застави	Відсутнє	Нерухомість та транспортні засоби
Максимальний розмір кредиту	Обмежується величиною ризиків і вимогами дотримання обов'язкових економічних нормативів	Обмежується вартістю предмета закладу
Рівень кредитного ризику	Вищий	Нижчий
Моделі оцінки кредитоспроможності позичальника	Дискримінанті	Скорингові
Основна стаття активів	Дохідна активи	
Основна стаття пасивів	Залучений капітал	Власний капітал
Формування резервів під кредитні ризики	Так	Ні
Наявність Положення про кредитну політику	Обов'язкова	Не обов'язкова

Джерело: власна розробка

Але відмінності є більш істотними. Банківські установи є фінансовими посередниками, оскільки видають кредити за рахунок залучених депозитів, тому питома вага власного капіталу в пасиві їх балансу є низькою, а основна його частка припадає на кошти клієнтів. Ломбарди не є фінансовими посередниками, власник видає кредити під заставу майна за рахунок власних коштів, що підтверджує основна питома вага власного капіталу в його пасиві. Саме з цієї причини процентні ставки за кредитами, виданими ломбардами, є вищими порівняно з банківськими установами. Процес встановлення ставки за банківськими кредитами є значно складнішим, оскільки має бути врахований рівень облікової ставки НБУ, середня норма прибутку по банківській системі, вартість внутрішньої ресурсної бази тощо.

Банківські установи обслуговують ширше коло клієнтів, представлених юридичними і фізичними особами, тоді як ломбарди – переважно фізичних осіб. Якщо банківські установи видають кредити різної тривалості (довго-, середньо-, короткострокові), то ломбарди концентруються на видачі кредитів під заставу майна на короткий строк, без пролонгації; при несвоєчасній сплаті відсотків або непогашення позички, закладене майно реалізується. Саме тому ломбард не формує резервів під кредитні ризики, тоді як їх формування для банківської установи здійснюється відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [12]. Банківські установи мають складнішу систему кредитного контролю, оскільки вона має забезпечувати попередній, поточний і подальший моніторинг виконання позичальником умов договору, запроваджувати інноваційні методи управління кредитним портфелем, слідкувати за якістю кредитного обслуговування клієнтів банку.

Відповідно до Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” [52] оцінку майна, що передається банківській установі в заставу, має здійснювати лише професійний оцінювач. Але, як показує практика, експерти надають оцінку майна за “справедливою ринковою вартістю”, а банку, як звісно, потрібно забезпечити свої вимоги за

рахунок вартості майна у якомога стисліші строки, щоб мінімізувати можливі втрати у разі відвернення коштів із обігу. Крім того, оскільки незалежні експерти, як правило, не несуть відповідальності за зроблені ними висновки щодо вартості майна, банку потрібно дуже обережно ними користуватися при визначенні заставної вартості майна. Згідно з “Нормами професійної діяльності оцінювачів” УТО “ліквідаційна вартість - це вартість, за якою активи (сума активів), що становлять об’єкт оцінки, могли б бути реалізовані на відкритому ринку в обумовлений термін” [36].

На кредитні відносини між банківською установою та підприємством поширюються норми Книги п’ятої «Зобов’язальне право» Цивільного Кодексу України. Згідно статті 523 визначаються правові наслідки заміни боржника у зобов’язанні: порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставодавець не погодився забезпечувати виконання зобов’язання новим боржником; застава, встановлена первісним боржником, зберігається після заміни боржника, якщо інше не встановлено договором або законом. § 6 ЦКУ визначає правовий статус застави як форми забезпечення зобов’язання, коли кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов’язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника (Стаття 572). Окремі види застав визначаються Статтею 575 у формі іпотеки - застави нерухомого майна, об’єкта незавершеного будівництва, майбутнього об’єкта нерухомості, а також закладу, коли рухоме майно передається у володіння заставодержателя або за його наказом - у володіння третій особі.

У сучасних умовах застава є найбільш розповсюдженим засобом забезпечення виконання кредитних зобов’язань, оскільки кредитор зацікавлений в одержанні додаткових гарантій належного виконання позичальником своїх зобов’язань за кредитним договором. Структуру заставного механізму у взаємовідносинах банку і позичальника представлено на рис.1.1.

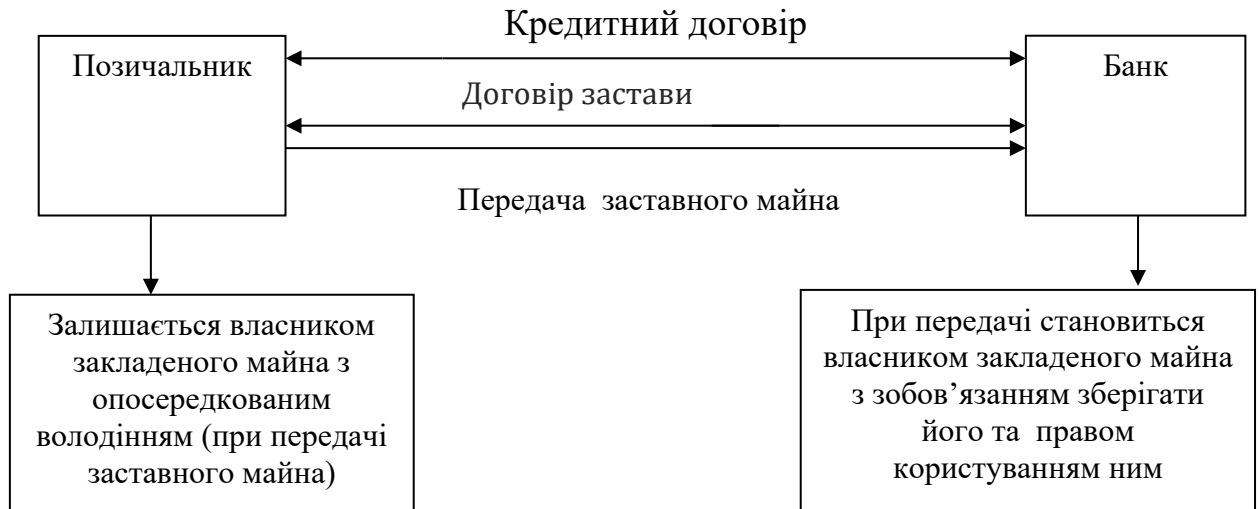

Рис. 1.1 Структура заставного механізму у взаємовідносинах банку і позичальника

Джерело: власна розробка

Закон України «Про заставу» є спеціальним нормативно-правовим актом, який визначає заставу як спосіб забезпечення зобов'язань, у силу якого кредитор (заставоутримувач) має право у випадку невиконання боржником (заставником) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог з вартості закладеного майна переважно перед іншими кредиторами [43]. Виходячи з переліку майна, яке може бути прийняте у заставу, а також специфіки банківської практики, слід зазначити, що предметом застави в у кредитних правовідносинах між позичальником і банківською установою можуть бути ТМЦ (сировина, матеріали, напівфабрикати, товари і готова продукція, валютні цінності, дорогоцінні метали, ювелірні вироби, предмети мистецтва й антикваріат, крім предметів, що є культурними національними й історичними цінностями), ЦП, включаючи векселя, депозити, нерухоме майно.

Окремо варто виділити, що предметом застави можуть бути майнові права, тобто права користування майном, у т. ч. й об'єктами права інтелектуальної власності, а також права вимоги, що впливають з різних

цивільно-правових угод (як права орендаря, права автора на авторську винагороду, права замовника за договором підряду, права комісiонера за договором комісії). Важливо, що в деяких законодавчих актах знаходяться обмеження у використанні того або іншого майна як предмета застави. Не може бути предметом застави, зокрема, майно, вилучене з цивільного обороту, наприклад, предмети, що представляють культурну або історичну цінність.

Майно позичальника, як предмет застави, має відповідність двом критеріям: прийнятності і достатності. Критерій достатності відображає якісну визначеність предмета застави, а критерій достатності – кількісну, а саме: перевищення вартості закладеного майна порівняно з основним зобов'язанням, тобто вартість закладеного майна має бути більше суми кредиту і відсотків за ним. Так, зокрема, при використанні іпотеки максимальна сума кредиту може складати не більше 60-80 % вартості забезпечення, при використанні застави ЦП, відповідно, - 50-60% для акцій і 70-80% для ЦП, що приносять твердий відсоток, а для застави товарів на збереженні або переробці, іншого рухомого майна (транспортних засобів, різноманітного оснащення тощо) - не більше 25-50%.

Прийнятність ТМЦ для застави визначається двома факторами: їх якістю і можливістю кредитора здійснювати контроль за їх збереженням. Отже, важливо не тільки визначити критерії якості, вибрати відповідно до них ТМЦ, але і забезпечити їхнє збереження. Тільки в цьому випадку заставка цінностей може бути гарантією повернення кредиту.

Найбільш надійним способом забезпечення схоронності закладених цінностей є передача їхньому кредиторові, тобто банківській установі. У даному випадку позичальник залишається власником закладеного майна, з опосередкованим володінням. Він не може розпоряджатися і користуватися закладеними цінностями. Зазначений вид застави називають у практиці кредитування закладом, оскільки банківська установа отримує право користування закладеним майном. Одночасно до нього переходить

зобов'язання належним чином зберігати предмет закладу, нести відповідальність за його втрату або ушкодження.

З огляду на переважну відсутність у банків складських приміщень і досить високі витрати на організацію належних умов збереження й охорони ТМЦ заклад у кредитних правовідносинах має обмежену сферу застосування. Але разом з тим, застава передбачає можливість за домовленістю сторін залишення закладених ТМЦ на збереженні позичальника під замком і печаткою останнього. Оскільки в цьому випадку позичальник не має права користуватися закладеними цінностями, даний вид застави часто називають твердою заставою. Але як показує практика, даний вид застави теж має обмежену сферу застосування, оскільки розрахований на цінності, не призначені для поточного споживання.

Отже, найбільш розповсюдженим видом застави залишається її вид, коли позичальник не тільки безпосередньо володіє закладеними цінностями, але і може їх використовувати. У такій формі застави найбільше часто виступає застава товарів в обороті і застава товарів у переробці, а як забезпечення кредиту виступають партії сировини, матеріалів, готової продукції, інші ТМЦ. При цьому умовою використання товарних запасів як застави є їх страхування.

Існує два способи оформлення цього забезпечення: під квитанції зі складу і під ощадні розписки. При першому способі закладені товари передаються позичальником на збереження складській компанії в обмін на квитанцію зі складу, яка у свою чергу може бути передатною (право одержання товару може бути передано іншій особі за допомогою передатного напису) або не передатною (товар видається тільки початковому власникові).

При оформленні забезпечення під ощадні розписки товари знаходяться на відповідальному збереженні в позичальника, однак контроль за ними доручається представникам банку або третій особі (складській компанії). У цьому випадку забезпеченням служать ощадні розписки. Переважним способом збереження застави для позичальника є другий, оскільки перший

пов'язаний з високими витратами, які збільшують вартість кредиту. Другий спосіб дозволяє знизити витрати по збереженню застави, однак збільшує ризик банку. Видача кредиту під ощадні розписки вимагає високої надійності позичальника.

Подібний вище зазначеному способу забезпечення застава товарів у переробці. Він застосовується переважно при кредитуванні промислових підприємств. Особливістю даного виду застави є право позичальника використовувати закладені сировину і матеріали, включені в предмет застави, у виробництві і замінити їх готовою продукцією. Причому може допускатися переміщення призначених для переробки цінностей зі складу до цехів позичальника. Переробка цінностей дозволяється банком у тому випадку, якщо позичальником буде доведено, що в процесі переробки буде отриманий продукт більш високої вартості. Для доказу надається спеціальний звіт, що показує кількість і якість закладеної сировини і матеріалів, період його переробки, середній вихід переробленої продукції, місце збереження. Однак у цьому випадку банк не може здійснити контроль за збереженням закладених цінностей.

Як елемент забезпечення кредиту товарними запасами може виступати вексель позичальника, переважно при кредитуванні СГД оптової і роздрібною торгівлі. Банк-кредитор оплачує товари СГД-постачальника позичальника, який одержавши товар, що юридично належить банківській установі, зобов'язується зберігати його до моменту повернення кредиту. Зобов'язання позичальника засвідчується векселем, що підлягає сплаті на першу вимогу банку-кредитора. Якщо партія закладених товарів продана, то позичальник має право розпоряджатися виручкою від реалізації товарів тільки з дозволу банку-кредитора. У протилежному випадку виручка спрямовується на погашення кредиту.

При кредитуванні експортно-імпортних операцій може використовуватися забезпечення кредиту дорожніми документами, коли заставою по короткострокових кредитах виступають коносаменти і накладні.

Коносамент є документом, що видається перевізником (залізницею, морським перевізником, повітряним експедитором), про прийняття товарів для транспортування до місця призначення. Квитанція зі складу і коносаменти можуть бути передатними (ордерними) і не передатними. Використання ордерних коносаментів як забезпечення кредиту передбачає індосування зазначених документів їхніми власниками на користь банку-кредитора. Умовою надання кредиту під забезпечення дорожніми документами є страхування вантажу.

Відповідно до Закону України «Про іпотеку» іпотекою визнається застава землі, нерухомого майна, при якій земля і майно, що складають предмет застави, залишається в заставника або третьої особи [49]. Нерухоме майно може бути представлено будинками, спорудженнями, земельними ділянками, квартирами, гаражами, іншими будинками і приміщеннями виробничого або споживчого характеру). Характерними ознаками іпотеки є: перебування майна у власника і користування позичальником іпотекою, його можливість самостійно розпоряджатися доходом від предметів іпотеки і одержувати під одне і теж майно декількох додаткових кредитів.

По деяких видах іпотечних позик (наприклад, по споживчих кредитах на придбання житла) банк може продавати іпотеки позичальників індивідуальним інвесторам шляхом випуску іпотечних облігацій, які продаються на ринку ЦП відповідно до Закону України «Про іпотечні облігації» [50]. Банк розподіляє платежі позичальників по іпотечних кредитах між власниками облігацій, а його доход формує різниця між позичковим відсотком, сплачуваним банком позичальником, і відсотком по ЦП, сплачуваних банком власнику облігацій.

Слід зазначити, що по вітчизняному законодавству договори застави, предметом яких виступають нерухоме майно, транспортні засоби, а також космічні об'єкти, повинні бути завірені нотаріально, що збільшує витрати позичальника на одержання кредиту.

Відповідно до ЦКУ [60] ще одним способом забезпечення виконання

зобов'язань, у т.ч. зобов'язань позичальника за кредитним договором є стягування пені і штрафів. Причому пенею визнається передбачена законом або угодою грошова сума, яку боржник (позичальник) має сплатити банківській установі у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язань по кредитному договору, у т. ч., у випадку прострочення із погашення. Стягування пені передбачається в кредитному договорі і використовується у випадку несвоєчасної сплати відсотків за користування кредитом або самого кредиту. Пеня визначається в процентному вираженні до суми зобов'язання, що прострочено, і нараховується у встановленому розмірі за кожний день прострочки. За нецільове використання кредиту і порушення умов кредитного договору банк може за умовами цієї ж самої угоди стягувати з позичальника штраф.

Для оцінки кредитоспроможності позичальника банківські установи використовують дискримінантні моделі, в ломбардах вони можуть загалом не використовуватися, у протилежному випадку вони є скоринговими. В основі останніх лежить оцінка рівня репутації позичальника. Їх класифікація в ломбардах дозволяє об'єктивніше визначити відсотки за користування кредитом, а також накладні витрати на реалізацію заставного майна.

На відміну від ломбардів, процес управління кредитною діяльністю банківських установ є значно складнішим порівняно з ломбардами. На відміну від останніх, банк має розробити адекватну кредитну політику; розробкою із урахуванням стандартів організації кредитного процесу. Положення про кредитну політику банку є елементом загальної банківської політики, в якому відображаються порядок застосування стратегічних і тактичних інструментів кредитного механізму банку.

1.3. Концептуальні засади управління кредитами банківської установи в сучасних умовах

У сучасний період в українській практиці кредитування існує багато проблем з використанням банками тих або інших способів забезпечення кредитів та забезпечення їх зворотності, серед яких:

- недосконалість вітчизняного законодавства забезпечення кредитів;
- складність реалізації закладеного майна і майнових прав;
- низька дієвість інститутів гарантій, поручництва та страхування кредитів через вади судової влади і нотаріального законодавства;
- недосконалість податкового поля формування резервів на можливі втрати за кредитними операціями, які суперечать вимогам МСФЗ 9;
- низька сумлінність позичальників у відносинах з банками-кредиторами у частині належного виконання умов кредитного договору;
- створення всіх штучних перешкод у реалізації банками права на реалізацію отриманого у заставу майна;
- загальна фінансова нестабільність, як позичальників, так і банків;
- функціонування банківської системи в режимі воєнного стану.

Для підтримки банківської системи національної економіки під час війни та в умовах її післявоєнного відновлення ситуація з використанням банками різних способів забезпечення кредитів має змінитися на кращу, необхідно не тільки вирішити проблеми з реалізацією свого права на забезпечення, а також використовувати різноманітніші інструменти зворотності кредитів. Вітчизняні банки не мають обмежуватися лише класичним способом її забезпечення (заставою майнових цінностей і прав), в умовах інтеграції до європейського банківського ринку вони мають активніше інші способи, такі як страхування, поручительство, страхових полісів, дорожніх документів, цесію і т.п., що зараз не дуже розповсюджені у вітчизняній практиці банківського кредитування.

До нематеріальних форм забезпечення кредитів відносяться переуступка вимог і передача права власності, гарантія і поручительство, страхування майнової відповідальності позичальника перед банком-кредитором за невиконання зобов'язань за кредитною договором і страхування фінансового ризику банку, штрафи і пені.

У світовій банківській практиці досить широко як спосіб забезпечення зворотності кредиту використовується поступка (цесія) вимог і передача права власності. Узагалі, поступка (цесія) – це документ позичальника (цедента), у якому він уступає свої вимоги до третьої особи іншій особі, у випадку використання цесії як способу забезпечення зворотності кредиту, банківській установі (рис. 1.2).

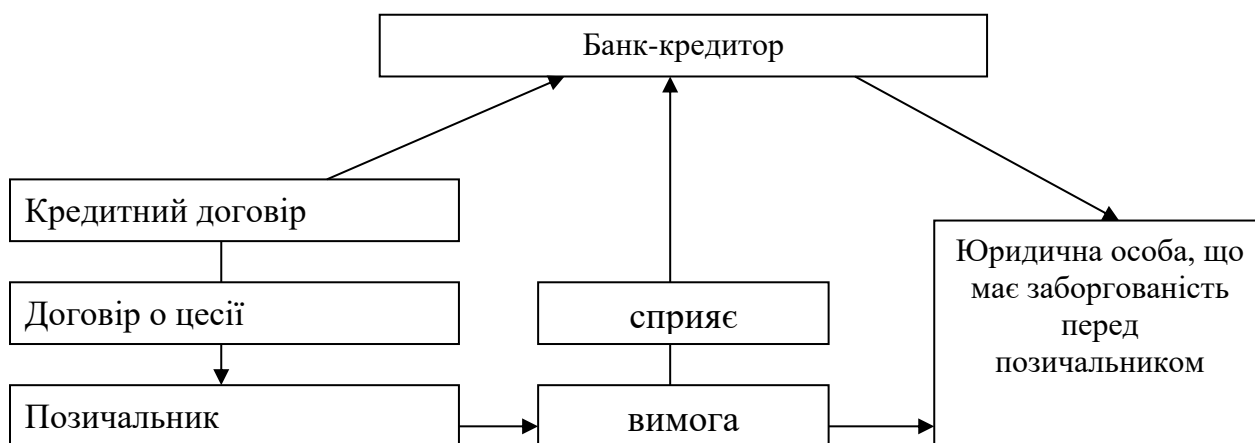

Рис. 1.2. Правовий механізм цесії

Джерело: власна розробка

Як вимоги, що переуступаються цедентом банківській установі виступає дебіторська заборгованість, що є в наявності в позичальника. Угода цесії виступає доповненням кредитного договору, створюючи правову основу для забезпечення зворотності кредиту, що отриманий позичальником від банку. Угода цесією передбачає перехід у банк права одержання коштів за переуступленою вимогою. Вартість відступленої вимоги має бути достатньою для погашення заборгованості за кредитом. Банк має право використовувати виторг, що надійшла тільки для погашення виданого кредиту і плати за нього

(нарахованих відсотків). Якщо за вимогою, що відступлено, надходить сума коштів, що перевищує заборгованість за кредитом, то різниця повинна бути повернута кредиторіві. Безсумнівними перевагами цесії як способу забезпечення кредитів є, зокрема, такі як низькі витрати на оформлення, швидкість використання.

Формою забезпечення зворотності кредитів також можуть виступати гарантії або поручительства. Володіючи, як і застава, здатністю юридично й економічно захищати інтереси кредитора, вони мають іншу вихідну базу. У випадку використання гарантії (поручительства) як забезпечення кредитів майнову відповідальність несе за позичальника третя особа. Існує кілька видів гарантій, що розрізняються між собою по суб'єкту гарантійного зобов'язання, порядку оформлення гарантії, джерелам коштів, що використовуються для гарантування повернення кредиту. Зазначеними суб'єктами можуть виступати фінансово стійкі підприємства, з яким позичальник має систематичні комерційні зв'язки, або спеціалізовані установи, що мають достатні фінансові ресурси. Приймаючи гарантію як забезпечення за кредитом, банківська установа оцінює кредитоспроможність підприємства-гаранта. Якщо зазначене підприємство обслуговується тим же банком, що і позичальник, то така задача вирішується досить просто. Проте вона ускладнюється, якщо підприємство-гарант обслуговується в іншому банку. Формою надання гарантії є написання гарантійного листа, термін дії якого встановлюється на 10-15 днів більше терміну погашення кредиту, повернення якого забезпечується гарантією. Гарантійний лист готується в двох екземплярах, на одному з них проставляється позначка банку, обслуговуючого гаранта, про прийняття гарантії. Він передається в банк позичальника, після чого здійснюється кредитування під гарантію. Якщо позичальник по закінченні терміну користування кредитом не має коштів на поточному рахунку, неповернений кредит стягується в обов'язковому порядку з рахунка гаранта. Гарантія втрачає юридичну силу одночасно з закінченням забезпеченого нею зобов'язання, або граничного терміну гарантії, або якщо банк не пред'явив

позов проти гаранта. Про припинення гарантії банк, що обслуговує позичальника, інформує банк гаранта.

Ефективність гарантії як способу забезпечення кредитів залежить від ряду факторів. По-перше, першочергове значення має реальна оцінка банком-кредитором фінансової стійкості гаранта. У вітчизняній практиці забезпечення зворотності кредитів за рахунок застави майнових цінностей третіх осіб іменується майновим поручництвом позичальника, яке можна розглядати як забезпечену гарантію.

По-друге, при одержанні гарантії банк, що видає кредит, має переконатися в готовності гаранта виконати своє зобов'язання. Для цього в зарубіжній банківській практиці використовується, зокрема, зустріч і бесіда з гарантом на предмет підтвердження його наміру виконати гарантійне зобов'язання та існування реальних можливостей для цього, тому обсяг наданої гарантії має обмежуватися обсягом власного капіталу гаранта.

До недоліків гарантії слід віднести: невизначеність її вартості, якщо вона, не підкріплена грошовим внеском (депозитом) або іншим забезпеченням (забезпечена гарантія); висока імовірність зміни фінансового стану гаранта протягом дії кредитного договору у бік його погіршення, що унеможливить виконання наданих ним зобов'язань; використання даного способу забезпечення навіть за умови успішного беззаперечного списання суми, обумовленої у гарантійному листі, з рахунка гаранта у випадку невиконання позичальником умов кредитного договору, не виключає відкриття зустрічної судової справи, особливо в умовах недосконалого вітчизняного законодавства. Таким чином, гарантію легко прийняти, але важко реалізувати, оскільки відповідальність за виплату гарантії можна опротестувати в судовому порядку.

За договором поручительства поручитель зобов'язується перед кредитором іншої особи відповідати за виконання нею свого зобов'язання в повному обсязі або у визначеній частині. Він має бути укладеним у письмовій формі, у протилежному випадку він буде визнаним недійсним. Доцільною

сферою використання поручительства є випадок, коли поручитель має бездоганну платоспроможність і не виникає сумніву ані в обсязі, ані в юридичній обґрунтованості гарантованих їм зобов'язань, на момент підписання договору і в майбутній перспективі. Поручитель і боржник несуть солідарну відповідальність у випадку невиконання зобов'язань, що надає право банківській установі використовувати поручителя так, ніби він є основним відповідачем по зобов'язаннях, що охоплюють всю суму кредиту, включаючи основний борг, сплату відсотків і неустойки, відшкодування заподіяних збитків, якщо інше не передбачено договором поручительства. Поручитель може відмовитися від відповідальності у повному обсязі шляхом визначення в договорі вартості конкретного розміру його відповідальності. Позичальник і поручитель залишаються боржниками до погашення боргу в повному обсязі. Якщо поручитель виконав зобов'язання за боржника, він стає кредитором по ньому.

Зазначена норма законодавства не поширюється на гарантію, оскільки в договорі між банком і гарантом відсутня умова про відповідальність гаранта у виді сплати пені за прострочення платежу позичальником, і господарський суду немає чітко визначених правових підстав для покладення цієї відповідальності на гаранта. Таким чином відмінності гарантії від поручительства полягають у такому:

- на відміну від поручительства, гарантія може бути однобічним цивільно-правовим договором і ґрунтуватися на волевиявленні однієї особи-гаранта;

- гарант несе субсидіарну (додаткову) відповідальність і цілком виконує зобов'язання тільки за умови відсутності в основного позичальника коштів, необхідних для погашення кредиту. На відміну від гаранта, поручитель у разі невиконання зобов'язань боржником відповідає разом з ним перед банком солідарно;

- договірна форма поручительства є обов'язковою, гарантія видається у формі гарантійного листа і договірна форма є не обов'язковою, але не суперечить законодавству;

- спільною ознакою є той факт, що і поручитель, і гарант може обмежити розмір своєї відповідальності частиною зобов'язань боржника: поручитель – у договорі, гарант – сумою виданої гарантії.

Перспективним для України є поширений у зарубіжній практиці спосіб забезпечення банківських кредитів шляхом їх страхування.

Страхування кредитів призначено для зменшення або усунення кредитного ризику у разі можливої несплати позичальником основного боргу і відсотків за ним. В Україні і за кордоном банківські установи мають практику створення власних кептивних СК для реалізації власних інтересів банку в сфері зниження кредитних ризиків і отримання додаткових доходів від реалізації страхових послуг. Сферою їх діяльності є: страхування закладеного майна і виданих гарантій клієнтів банку-засновника, надання інших страхових послуг банківській установі-засновникові та її клієнтам на пільгових умовах, у т. ч., страхування відповідальності позичальника (кауційне страхування), фінансового ризику банку (делькредерне страхування). Взаємні вигоди від створення кептивних СК є: споживання страхових послуг за більш привабливими тарифами, можливості контролю СК фінансового стану страхувальника і здійснених ним операцій, використовувати делькредерну форму страхування кредитів для зменшення втрат від їх неповернення. Створена СК звичайно обслуговується в банку-засновнику, і розміщує страхові премії від клієнтів по застрахованим кредитам на депозитах у ньому. Можливе страхове відшкодування виплачується за рахунок сформованих технічних резервів цієї СК.

Основними формами страхування кредитів є: заставне (кауційне) і делькредерне страхування. У першому випадку страхувальником є позичальник, а об'єктом страхування виступає його майнова відповідальність перед банком-кредитором, за своєчасне і повне погашення боргу і відсотків по

ньому. В другому випадку страхувальником виступає банк, а об'єктом страхування - відповідальність всіх або окремих позичальників перед ним за своєчасне і повне погашення кредиту і відсотків по ньому, тобто фінансовий ризик банку одержати збитки внаслідок невиконання або неналежного виконання його позичальниками умов кредитних договорів. У цьому випадку сума страхових внесків, що платить банк, може враховуватися при встановленні процентної ставки за кредит. Схематично відносини, що виникають при використанні страхування як способу забезпечення кредитів, представлено на рис. 1.3, 1.4.

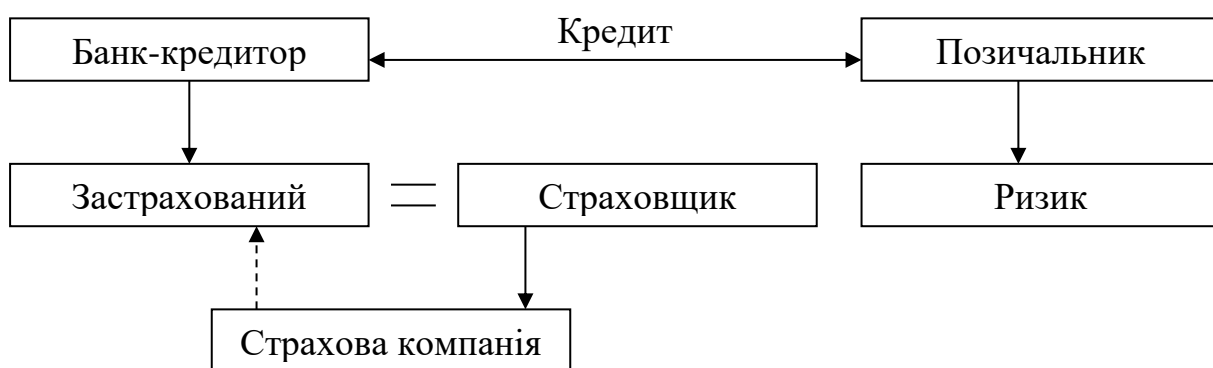

Рис.1.3. Схема відносин при делькредерному страхуванні [16]

Джерело: власна розробка

Рис.1.4. Схема відносин при заставному страхуванні

Джерело: власна розробка

Банки віддають перевагу заставному страхуванню як способу забезпечення кредиту через те, що при використанні делькредерного страхування вони мають такі втрати: утримання значної частини ризику неповернення кредиту позичальником у формі застосування франшизи, надання застрахованих кредитів під звичайні відсотки, з яких необхідно сплачувати значні страхові внески, що знижує прибутковість кредитних операцій. Тому в Україні більш популярним є: кауційне страхування як додаткове забезпечення кредитів позичальником, а делькредерне страхування практикується при кредитуванні найбільш важливих клієнтів, яких банк не хоче обтяжувати складною і витратною процедурою оформлення договору страхування відповідальності, договору застави тощо.

Страхування кредитного ризику взагалі є взаємовигідною угодою для всіх його учасників. Так, зокрема, позичальник застерігається від втрати ділової репутації через несвоєчасність погашення кредиту. Банк, у свою чергу, зменшить ризик неповернення кредиту, хоча у випадку заставного страхування може не виконувати роль страхувальника. СК одержує досить високу винагороду у виді страхової премії, тому що страхування кредитів є ризикованою і дорогою страховою послугою.

Страхування кредитного ризику взагалі є взаємовигідною договором для всіх його учасників. Так, зокрема, позичальник застерігається від втрати ділової репутації через несвоєчасність погашення кредиту. Банк, у свою чергу, одержить досить високі гарантії повернення кредиту, хоча у випадку заставного страхування може і не виступати стороною за договором страхування. СК одержує досить високу винагороду за свої послуги у виді страхової премії, тому що цей вид страхування відносять до найбільш дорогих страхових послуг.

Висновки до розділу 1

1. Кредитний процес має певні етапи. Видача кредиту відбувається на основі кредитного договору, який має дати укладення, після якої зобов'язання з кредитування обліковується на забалансових рахунках. Датою початку кредитування вважається дата першого перерахування повної або часткової суми кредиту, визначеної в кредитному договорі,

2. Зворотність кредиту являє собою основну властивість кредитних відносин, що відрізняє їх від інших видів економічних відносин, і на практиці знаходить своє відображення в окремому механізмі. Останній базується, з одного боку, на економічних процесах, що лежать в основі зворотного руху кредиту, а з іншого боку – на правових відносинах кредитора і позичальника, що впливають з їхнього місця в кредитному договорі. Економічну основу зворотності кредиту представляє кругообіг і оборот фондів учасників процесу відтворення, а також закони функціонування кредиту. Однак, наявність об'єктивної економічної основи зворотності кредиту не означає автоматизм цього процесу. Лише цілеспрямоване управління рухом позиченої вартості дозволяє забезпечити її схоронність, еквівалентність позиченої і повернутої вартості.

3. Для зменшення кредитного ризику у відносинах між кредитором та позичальником використовується застава. Її предметно-речовий стан для банківських установ не обмежується і може бути представлений майном, майновими правами, цінними паперами, гарантіями, поручництвом тощо. Заставою по кредитах ломбардів є майно, в основному, вироби з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, за виключенням нерухомості та транспортних засобів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗВОТНОСТІ (на прикладі КБ «Приватбанк»)

2.1. Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк»

КБ «ПриватБанк», створений у 1992 році, є лідером банківського ринку України, з яким співпрацюють близько 60% СГД та фізичних осіб старше 16 років. Серед СГД – фізичних осіб ця частка перевищує 70% і вони вважають Приватбанк своїм основним банком.

Основними видами діяльності за КВЕД є

64.19 Інші види грошового посередництва

66.19 Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення

66.12 Посередництво за договорами по цінних паперах або товару

Повне найменування – Акціонерне товариство Комерційний Банк «Приватбанк»

МФО Національного банку України 300001

МФО: 305299

ЄДРПОУ: 14360570

ПІН: 143605704021

Протягом 1992-2016 років КБ «ПриватБанк» функціонував як банк із приватним капіталом, заснований фізичними особами - Боголюбовим Геннадієм Борисовичем та Коломойським Ігорем Валерійовичем (табл. 2.1).

Наприкінці 2016 р. було проведено націоналізацію банку, а єдиним акціонером Банку стала держава Україна в особі Кабінету Міністрів України, якому належать 100% акцій Банку (табл. 2.2).

Таблиця 2.1

Інформація про осіб, що володіли 10 відсотків та більше акцій КБ «Приватбанк» до приватизації

Найменування юридичної особи	Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ	Місцезнаходження	Кількість акцій (штук)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість простих іменних акцій
ТРИАНТАЛ ІНВЕСТМЕНТС ЛТД (TRIAN TAL INVESTMENTS LTD)	193150	3095 Кіпр Лімасол (Limassol) OMIROU, 3 AGIOS NIKOLAOS, P.C. 3095	12705478	16.7362	12705478
Прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи*	Серія, номер, дата видачі паспорта, найменування органу, який видав паспорт**		Кількість акцій (штук)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість простих іменних акцій
Боголюбов Геннадій Борисович	---		25243985	33.2525	25243985
Коломойський Ігор Валерійович	---		31624473	41.6572	31624473
Усього			69573936	91.6459	69573936

Джерело: звіт про корпоративне управління

Таблиця 2.2

Інформація про власників КБ «Приватбанк»

Найменування юридичної особи	ПІН	Місцезнаходження	Кількість акцій (штук)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість за видами акцій	
					прості іменні	привілейовані іменні
Держава Україна в особі Міністерства фінансів України	00013480	01001 Україна Київська Печерський м. Київ Грушевського, буд.12/2	735927657	100	735927657	0
Прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи*			Кількість акцій (шт.)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість за видами акцій	
					прості іменні	привілейовані іменні
Усього			735927657	100	735927657	0

Джерело: звіт про корпоративне управління

Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк» наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Фінансово-економічний паспорт КБ «Приватбанк» станом на 01.01.2022

1. Повне найменування - ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
2. Серія і номер свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи (за наявності) - Серія А 01 № 054809
3. Дата проведення державної реєстрації - 19.03.1992
4. Територія (область) - Дніпропетровська
5. Статутний капітал (грн) - 206059743960
6. Відсоток акцій у статутному капіталі, що належить державі - 100
7. Середня кількість працівників (осіб) - 22670
8. Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД
64.19 Інші види грошового посередництва
66.19 Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення
66.12 Посередництво за договорами по цінних паперах або товара
9. Банки, що обслуговують емітента:
1) найменування банку (філії, відділення банку), який обслуговує емітента за поточним рахунком у національній валюті - НБУ
2) МФО банку - 300001
3) поточний рахунок - 32003102901026
4) найменування банку (філії, відділення банку), який обслуговує емітента за поточним рахунком у іноземній валюті - JP Morgan Chase Bank, USA, New York
5) МФО банку - CHASUS
6) поточний рахунок - 0011000080

Джерело: звіт про корпоративне управління

КБ «Приватбанк» є інноваційним, оскільки першим впровадив такі послуги та інструменти, як: одноразовий SMS-пароль, платіжний міні-термінал, Інтернет-банкінг, QR-коди, онлайн-інкасація, мобільні додатки до телефонів. Основним наслідком приватизації КБ «Приватбанк» стали суттєві зміни у корпоративному управлінні та імплементація принципів найкращих світових практик.

Середня кількість працівників КБ «Приватбанк» становить 22670 осіб. Характеристику ліцензій КБ «Приватбанк» наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика ліцензій КБ «Приватбанк»

діяльності	Номер ліцензії (дозволу)	Дата видачі	Державний орган, що видав	Дата закінчення дії ліцензії (дозволу)
Надання банківських послуг, визначених частиною третьою статті 47 Закону України "Про банки і банківську діяльність"	22	05.10.2011	НБУ	
Опис	Банківська ліцензія не має терміну дії та не потребує його продовження.			
Генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій	22	05.10.2011	НБУ	
Опис	Генеральна ліцензія на здійснення валютних операцій не має терміну дії та не потребує його продовження.			
Професійна діяльність на фондовому ринку – депозитарна діяльність				
Депозитарна діяльність депозитарної установи	АЕ № 263148	12.06.2013	НКЦПФР	
Опис	Строк дії ліцензії необмежений.			
Діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування	АЕ № 263147	12.06.2013	НКЦПФР	
Опис	Строк дії ліцензії необмежений.			
Діяльність із зберігання активів пенсійних фондів	АЕ № 263149	12.06.2013	НКЦПФР	
Опис	Строк дії ліцензії необмежений.			
Професійна діяльність на фондовому ринку - діяльність з торгівлі цінними паперами.				
Дилерська діяльність	АЕ № 185058	17.10.2012	НКЦПФР	
Опис	Строк дії ліцензії необмежений.			
Брокерська діяльність	АЕ № 185059	17.10.2012	НКЦПФР	
Опис	Строк дії ліцензії необмежений.			

Джерело: звіт про корпоративне управління

КБ «Приватбанк» має банківську ліцензію на надання банківських послуг, визначених частиною третьою статті 47 Закону України "Про банки і банківську діяльність", Генеральну ліцензію на здійснення валютних операцій, ліцензії на професійну діяльність на фондовому ринку : депозитарна діяльність (депозитарна діяльність депозитарної установи, діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування, діяльність із зберігання активів пенсійних фондів), діяльність з торгівлі цінними паперами (дилерська, брокерська).

Про високий рівень корпоративного управління свідчить наявність посади корпоративного секретаря, яку з 17.01.2017 обіймає Страхова Вікторія Костянтинівна. Вона не володіє часткою в статутному капіталі банку, непогашеної судимості за корисливі та посадові злочини не має. Зміни у персональному складі посадових осіб відбулись у відповідності до чинного законодавства України. Інші посади, які обіймала ця особа протягом останніх п'яти років: експерт з правових та регуляторних питань Проекту "Розвиток фінансового сектору" (USAID/FINREP), експерт з правових та регуляторних питань Програми "Розвиток фінансового сектору" (USAID/FINREP-II).

Державна власність обумовлює високі рейтинги банку через гарантії компенсації вкладів фізичних осіб. КБ «Приватбанк» має високі оцінки від міжнародних та уповноважених рейтингових агентств (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Інформація про рейтингові агентства КБ «Приватбанк»

Найменування рейтингового агентства	Дата визначення або поновлення рейтингової оцінки емітента або цінних паперів емітента	Рівень кредитного рейтингу емітента або цінних паперів емітента
Standard&Poor's	26.04.2017	LT - CCC+; ST - C Прогноз - Стабільний
FitchRatings	31.10.2017	Long Term Issuer Default Rating B- Прог
Moody's Investors Service	30.08.2017	LT Bank Deposits (Foreign) Caa3, Прогноз
ТОВ «Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг»	29.12.2017	Довгостроковий кредитний рейтинг -uaAA,

Джерело: звіт про корпоративне управління

Структуру активів КБ «Приватбанк» наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Склад і структура активів КБ «Приватбанк» станом на 01.10.2022

Стаття активів	Грошові кошти та їх еквіваленти	у т. ч. готівкові кошти	у т. ч. банківські метали	у т. ч. резерви	у т. ч. кошти в НБУ
Сума, тис. грн.	31025498	22028892	31735	-680958	9645830
Питома вага, %	4,38	3,11	0,00	-0,10	1,36
Стаття активів	Фінансові активи	у т.ч. що рефінансуються НБУ	Кошти в інших банках	у т. ч. резерви	Кредити та заборгованість клієнтів
Сума, тис. грн.	104417584	104417562	48550184	-13703	74880302
Питома вага, %	14,75	14,75	6,86	0,00	10,57
Стаття активів	у т. ч. кредити СГД	у т. ч. резерви	у т. ч. кредити ФО	у т. ч. резерви	ЦП, які обліковуються за СВ через ІСД
Сума, тис. грн.	27368188	-170097670	47512114	-17860016	140477128
Питома вага, %	3,86	-24,02	6,71	-2,52	19,84
Стаття активів	у т.ч. що рефінансуються НБУ	у т.ч. резерви	ЦП, які обліковуються за АС	у т.ч. резерви	у т.ч. що рефінансуються НБУ
Сума, тис. грн.	140475214	-6630059	46612652	-188527	46500000
Питома вага, %	19,84	-0,94	6,58	-0,03	6,57
Стаття активів	Інвестиції в АДК	ІН	ДЗ щодо ПнП	ВПА	ОЗ та НА
Сума, тис. грн.	30243	1966150	13931491	315000	6462348
Питома вага, %	0,00	0,28	1,97	0,04	0,91
Стаття активів	Інші фінансові активи	резерви під інші фінансові активи	Інші активи	резерви під інші активи	Чисті активи, усього
Сума, тис. грн.	13247174	-1113837	29571307	-55847	511487061
Питома вага, %	1,87	-0,16	4,18	-0,01	72,23
Стаття активів	Усього резервів	Загальні активи, усього	Довідково: ОВДП		
Сума, тис. грн.	-196640617	708127679	224600390		
Питома вага, %	-27,77	100,00	31,72		

Джерело: власні розрахунки

Загальні активи КБ «Приватбанк» станом на 01.10.2022 становлять 708127679 тис. грн., у т.ч. чисті активи – 511487061 тис. грн., або 72,23%.

Найбільш значущими є такі статті активів: фінансові активи (104417584 тис. грн., або 14,75%), кредити та заборгованість клієнтів (74880302 тис. грн., або 10,57%). Як державний банк, значну суму коштів КБ «Приватбанк» вкладає в ОВДВ (224600390 тис. грн., 31,72%). Резерви на можливі втрати за активними операціями становлять 196640617 тис. грн., або (-27,77%) загальних активів. Це свідчить про високий рівень активів КБ «Приватбанк».

2.2. Аналіз оборотів із видачі і погашення кредитів банківської установи

Усі кредити КБ «Приватбанк» відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, яку розраховують методом ефективної ставки відсотка (табл. 2.7). Вона дисконтує розрахункові майбутні грошові надходження протягом очікуваного строку дії кредиту. Тобто АС відображає грошові потоки від кредиту, які банк отримає в тому випадку, якщо утримуватиме цей кредит до погашення. В окремих випадках продаж кредитів у межах цієї бізнес-моделі також можливий.

Основна частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» (рис. 2.1) приходить на Кредити в поточну діяльність СГД за АС (70,7%), друге місце за значенням посідають Кредити на поточні потреби ФО – 24,39%. Менше значення мають Фінансовий лізинг СГД – 3,09%, Іпотечні кредити ФО – 1,51%, Фінансовий лізинг ФО – 0,22%, Іпотечні кредити СГД – 0,09%.

Показники оборотності кредитів кредитного портфеля КБ «Приватбанк» (табл. 2.8) є низькими. Найвищою є оборотність кредитів на поточні потреби ФО: 0,4316 – за видачею, 0,4315 – за погашенням. Обороти за видачею і погашенням співпадають та такими складовими кредитного портфеля: Фінансовий лізинг СГД, Іпотечні кредити СГД, Кредити на поточні потреби ФО.

Таблиця 2.7

Вихідні дані для аналізу структури і оборотності кредитів АБ «Приватбанк» за станом на 01.01.2022

Но- мер	Назва	А/П	Обороти						Сальдо		
			Дебет			Кредит			усього	НВ	ІВ
			усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2063	Кредити в поточну діяльність СГД за АС	А	1710270	1655827	54443	1763036	1682053	80983	162965902	152763406	10202495
2066	Неамортизована премія/дисконт	А	31636	29875	1761	25169	25098	71	58538	57410	1128
		П	0	0	0	0	0	0	-99988	-98801	-1186
2068	Нараховані доходи	А	350975	281149	69826	210707	193915	16793	18262303	14774312	3487991
2069	Резерв за кредитами	П	142885976	132922163	9963813	142620782	132637948	9982834	-159038627	-146337113	-12701515
Група 206 - Усього			144980057	134890215	10089842	144620895	134540214	10080681	25517977	21160414	4357563
2071	Фінансовий лізинг СГД за АС	А	3316	3316	0	55826	55826	0	6683631	6683631	0
2076	Неамортизована премія/дисконт	А	7435	7435	0	2559	2559	0	233282	233282	0
		П	0	0	0	0	0	0	-21178	-21178	0
2078	Нараховані доходи	А	49119	49119	0	9295	9295	0	3402545	3402545	0
2079	Резерв за фінансовим лізингом	П	6494741	6494741	0	6512671	6512671	0	-9076781	-9076781	0
Група 207 - Усього			6554611	6554611	0	6580351	6580351	0	1221499	1221499	0
2083	Іпотечні кредити СГД за АС	А	7	7	0	1733	1733	0	704308	188038	516270
2086	Неамортизована премія/дисконт	А	24	24	0	6	6	0	15	15	0

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Неамортизована премія/дисконт	А	6538	6537	1	7378	7378	0	7187	7132	55
2238	Нараховані доходи	А	59341	38415	20927	68796	38004	30792	2749486	171121	2578364
2239	Резерв за іпотечними кредитами ФО	П	3608388	699383	2909005	3569940	681067	2888873	-5185055	-727158	-4457896
Група 223 - Усього			3680598	745943	2934655	3726509	789761	2936748	2768232	2644519	123713

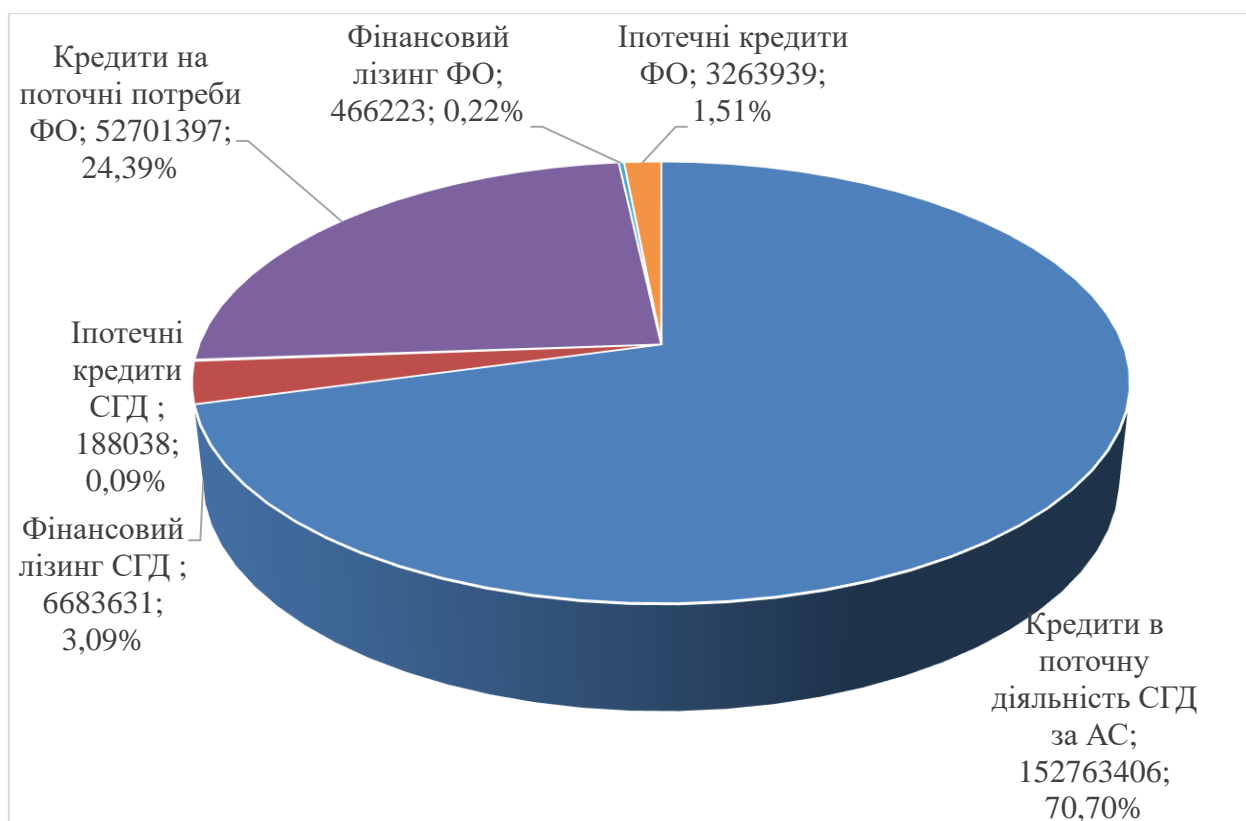

Рис. 2.1 – Склад і структура кредитного портфеля КБ «Приватбанк» станом на 01.01.2022, тис. грн., %

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.8

Показники оборотності кредитного портфеля КБ «Приватбанк» у 2021 році

Вид кредиту	Обороти по кредитам		Заборгованість за кредитами	Оборотність кредитів за		Співвідношення оборотів з видачі та погашення, коеф.
	видача	погашення		видачою	погашенням	
Кредити в поточну діяльність СГД за АС	1710270	1655827	152763406	0,011	0,011	1,0329
Фінансовий лізинг СГД	3316	3316	6683631	0,0005	0,0005	1,0000
Іпотечні кредити СГД	7	7	188038	0,0000	0,0000	1,0000
Кредити на поточні потреби ФО	22745581	22743146	52701397	0,4316	0,4315	1,0001
Фінансовий лізинг ФО	255	255	466223	0,0005	0,0005	1,0000
Іпотечні кредити ФО	6331	1608	3263939	0,0019	0,0005	3,9372

Джерело: власні розрахунки

Обороти за видачею перевищують обороти (коефіцієнт більше 1) за погашенням для таких складових кредитного портфеля: Кредити в поточну діяльність СГД за АС - 1,0329, Іпотечні кредити ФО - 3,9372.

2.3. Оцінка стану якості кредитного портфеля банківської установи

Якість кредитного портфеля оцінюється шляхом оцінки розподілення кредитів за класами кредитів і наявності знецінених кредитів. КБ «Приватбанк» має знецінені кредити на поточні потреби ФО за АС та іпотечні кредити ФО за АС (табл. 2.9). Під останніми розуміють кредити, за якими є об'єктивні докази збитку чи спостерігаються одна або декілька подій, що мають негативний вплив на очікувані майбутні грошові потоки за таким кредитом. Підтвердженням знецінення фінансового активу є спостережні дані про такі події:

- значні фінансові труднощі позичальника;
- порушення умов договору, такому як дефолт або прострочення платежу;
- надання банком уступки своєму позичальнику з економічних або договірних умов, пов'язаних з його фінансовими проблемами, які банк не розглядав за інших умов;

- висока ймовірність банкрутства або фінансова реорганізація позичальника;

- зникнення активного ринку для фінансового активу внаслідок фінансових проблем;

- купівля або створення фінансового активу з великою знижкою, що відображає понесені кредитні збитки.

Банк ураховує загальний ефект декількох подій, якщо неможливо ідентифікувати одну окрему подію, що спричинила знецінення фінансового активу;

Таблиця 2.9

Інформація про знецінені кредити АБ «Приватбанк» за станом на 01.01.2022

Но- мер	Назва	А/П	Обороти						Сальдо		
			Дебет			Кредит			усього	НВ	ІВ
			усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ			
2240	Знецінені кредити на поточні потреби ФО за АС	А	0	0	0	562	562	0	14568	14568	0
2243	Знецінені іпотечні кредити ФО за АС	А	2	2	0	241	241	0	21692	21692	0
2246	Неамортизована премія/дисконт	А	970	970	0	429	429	0	0	0	0
		П	0	0	0	0	0	0	-57770	-57770	0
2248	Нараховані доходи	А	381	381	0	218	218	0	21463	21463	0
2249	Резерв за знеціненими кредитами	А	14762	14762	0	15151	15151	0	13973	13973	0
		П	0	0	0	0	0	0	-1984	-1984	0
Група 224 - Усього			16115	16115	0	16602	16602	0	11943	11943	0

Джерело: власні розрахунки

Показники ризику кредитів істотно залежить від виду позичальника. Протягом 2018-2021 частка непрацюючих кредитів СГД скоротилася з 53,51% до 37,54% (табл. 2.10), ФО – із 53,51% до 27,58%, по міжбанківським кредитам – із 6,22% до 0,14%. По кредитах органам державної влади та місцевого самоврядування відбувається зростання із 0,69% до 0,91% (рис. 2.2).

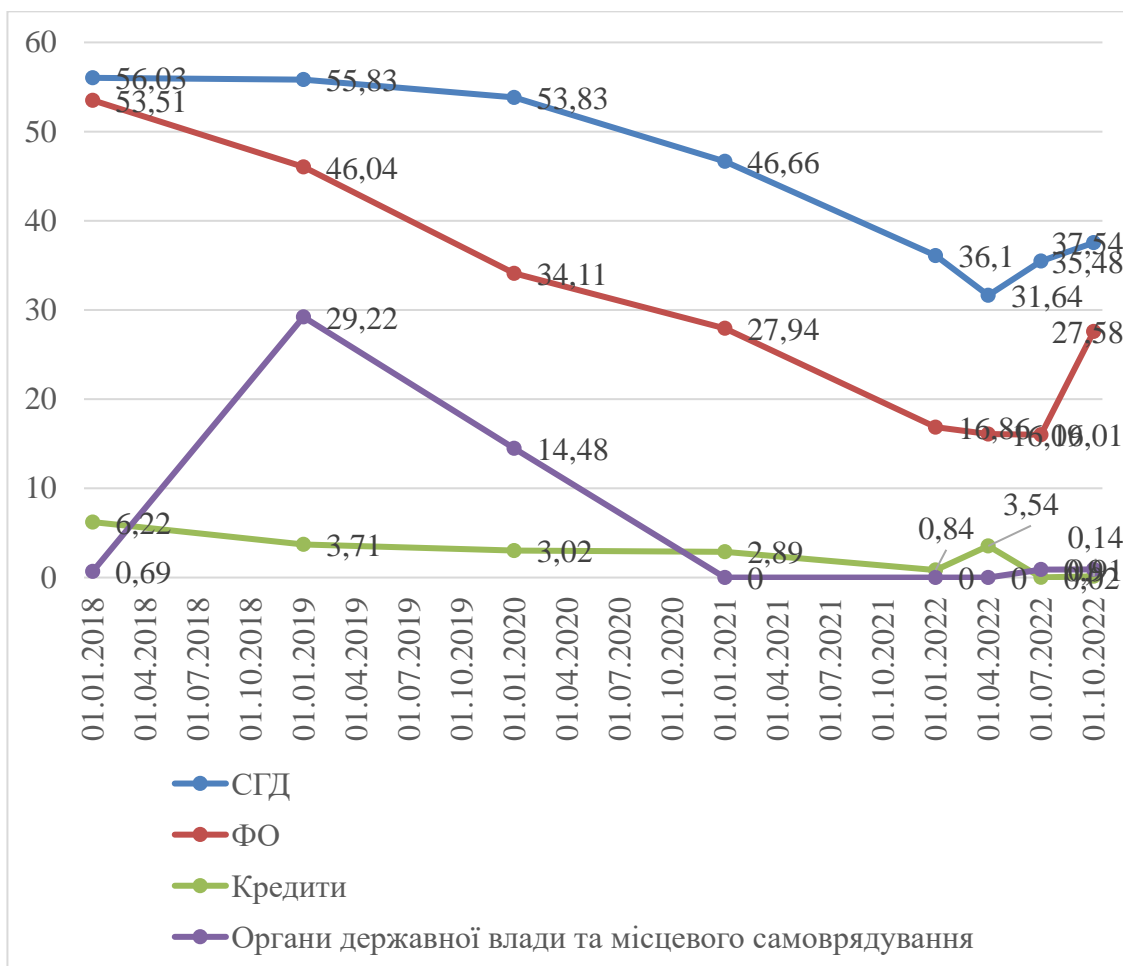

Рис. 2.2 – Динаміка частки непрацюючих кредитів, %

Джерело: власні розрахунки

Рівень непрацюючих кредитів КБ «Приватбанк» значно вищий, але позитивом є його скорочення із 87,64% до 70,04%.

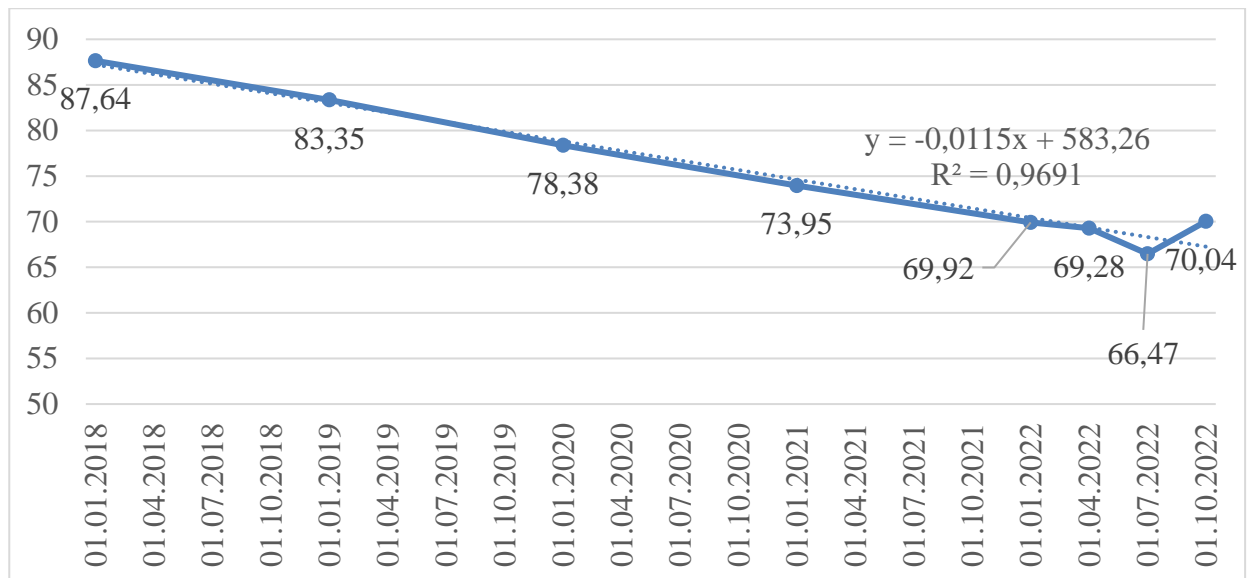

Рис. 2.3 - Динаміка частки непрацюючих кредитів КБ «Приватбанк», %

Джерело: власні розрахунки

Структура кредитного ризику фізичних осіб, у т. ч. ФОП, у КБ «Приватбанк» суттєво відрізняється за валютами (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Структура кредитного ризику фізичних осіб, у т. ч. ФОП, у КБ «Приватбанк»

Назва показника	Група ризику					Разом
	1	2	3	4	5	
	Тис. грн.					
	всього					
СКЗ	51741168	183811	1530681	7626315	10339489	71421464
КР	938022	21806	506739	4706479	10065511	16238557
	національна валюта					
СКЗ	51672074	183337	1527595	7590614	2578131	63551751
КР	934418	21718	505326	4683373	2313664	8458499
	іноземна валюта					
СКЗ	69094	474	3086	35702	7761358	7869714
КР	3604	88	1413	23105	7751847	7780057
	Всього, %					
СКЗ	72,44	0,26	2,14	10,68	14,48	100
КР	5,78	0,13	3,12	28,98	61,99	100
	національна валюта, %					
СКЗ	81,31	0,29	2,40	11,94	4,06	100
КР	11,05	0,26	5,97	55,37	27,35	100
	іноземна валюта, %					
СКЗ	0,88	0,01	0,04	0,45	98,62	100
КР	0,05	0,00	0,02	0,30	99,64	100

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.10

Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів

млн. грн.

Кредити	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.04.2022	01.07.2022	01.10.2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредити СГД	892900	959601	847259	795405	835658	832112	843310	882914
непрацюючі кредити	500263	535770	456074	371157	301665	263321	299219	331416
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	53,83	46,66	36,10	31,64	35,48	37,54
Кредити ФО	174448	202202	214252	208383	256291	265118	249972	244385
непрацюючі кредити	93353	93086	73077	58230	43210	42644	40009	67395
частка непрацюючих кредитів, %	53,51	46,04	34,11	27,94	16,86	16,09	16,01	27,58
Міжбанківські кредити	22046	28888	31368	34057	30581	7234	23007	32522
непрацюючі кредити	1372	1073	946	984	256	256	4	46
частка непрацюючих кредитів, %	6,22	3,71	3,02	2,89	0,84	3,54	0,02	0,14
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1519	2867	4717	11734	27037	26974	26214	27093
непрацюючі кредити	10	838	683	0	0	0	237	248
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	14,48	0,00	0,00	0,00	0,90	0,91
Всі кредити банків	1090914	1193558	1097595	1049579	1149567	1131439	1142502	1186914
з державною часткою, з них	558974	643564	624856	540326	539403	560334	592643	635274

Закінчення табл. 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПАТ КБ "Приватбанк"	269532	293725	305163	245013	249621	253315	263402	266959
з державною часткою крім ПАТ КБ "Приватбанк"	289442	349839	319693	295313	289782	307019	329242	368316
іноземних банківських груп	382417	392683	330599	344206	400930	343475	328512	329749
з приватним капіталом	125270	135715	142140	164673	209234	227629	211383	220706
неплатоспроможні	24253	21596	0	374	0	0	9964	1185
непрацюючі кредити банків	594999	630767	530780	430371	345131	306221	339468	399104
з державною часткою, з них	397563	437101	396903	310225	253977	258418	275306	306126
ПАТ КБ "Приватбанк"	236211	244824	239197	181196	174533	175487	175083	186988
з державною часткою крім ПАТ КБ "Приватбанк"	161352	192277	157707	129029	79444	82932	100223	119138
іноземних банківських груп	156834	151195	107476	95891	71426	22148	33082	50299
з приватним капіталом	30169	31233	26401	23975	19728	25655	28665	42519
неплатоспроможні	10433	11238	0	280	0	0	2415	160
частка непрацюючих кредитів банків, %	54,54	52,85	48,36	41,00	30,02	27,06	29,71	33,63
з державною часткою, з них	71,12	67,92	63,52	57,41	47,08	46,12	46,45	48,19
ПАТ КБ "Приватбанк"	87,64	83,35	78,38	73,95	69,92	69,28	66,47	70,04
з державною часткою крім ПАТ КБ "Приватбанк"	55,75	54,96	49,33	43,69	27,41	27,01	30,44	32,35
іноземних банківських груп	41,01	38,50	32,51	27,86	17,82	6,45	10,07	15,25
з приватним капіталом	24,08	23,01	18,57	14,56	9,43	11,27	13,56	19,26
неплатоспроможні	43,02	52,04	0,00	74,77	0,00	0,00	24,24	13,51

Джерело: власні розрахунки

Найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (72,44%), а кредитного ризику – на 5 групу (61,99%), у національній валюті найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (81,31%), а кредитного ризику – на 4 групу (55,37%), в іноземній валюті найбільша частка кредитного портфеля і кредитного ризику КБ «Приватбанк» приходить на 5 групу - відповідно 98,62% і 99,64%.

У цілому по кредитному портфелю найменший ризик (табл. 2.11) мають кредити 2-ої групи (0,83%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,81%). У національній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,79%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,84%). В іноземній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,97%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 10 групи (99,49%). У групах 5-9 кредитів, номінованих в іноземній валюті, немає. Середній кредитний ризик по кредитному портфелю становить 88,67%, у т.ч. по національній валюті - 89,79%, по іноземній валюті - 78,02%.

Питома вага кредитів у національній валюті у кредитному портфелі становить 90,49%, а кредитного ризику - 91,64%. Найбільша питома вага припадає на кредити 5-9 групи (100%), 1 групи – відповідно 98,94% і 99,12%, 9 групи – відповідно 91,71% і 91,74%, найменша – на кредити 3 групи – 15,44%. У структурі кредитного ризику найбільша питома вага припадає на 10 групу – за основною сумою кредиту (88,28%) і за резервом (99,37%). У національній валюті ситуація аналогічна, а відповідні показники становлять 89,47% і 99,48%, в іноземній валюті також – відповідно - 76,96% і 98,15%.

Найменший ризик мають кредити 4 і 5 груп.

Таблиця 2.12

Розрахунок показника ризику кредитів, наданих СГД КБ «Приватбанк»

Показник	Од. виміру	Група ризику										Разом
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
		всього										
СКЗ	Тис.	15237672	841884	4774803	1310765	54602	256587	254	13575	14525	169552597	192057264
КР	грн.	710617	6964	274200	65677	3148	2873	3	3354	1122	169226718	170294676
Рівень ризику	%	4,66	0,83	5,74	5,01	5,77	1,12	1,18	24,71	7,72	99,81	88,67
		в національній валюті										
СКЗ	Тис.	15076742	663982	1402760	816121	54602	256587	254	13575	14525	155501202	173800350
КР	грн.	704381	5241	42344	41925	3148	2873	3	3354	1122	155246340	156050731
Рівень ризику	%	4,67	0,79	3,02	5,14	5,77	1,12	1,18	24,71	7,72	99,84	89,79
		іноземній валюті										
СКЗ	Тис.	160930	177902	3372044	494644	0	0	0	0	0	14051395	18256915
КР	грн.	6236	1723	231856	23752	0	0	0	0	0	13980379	14243946
Рівень ризику	%	3,87	0,97	6,88	4,80						99,49	78,02
Питома вага у НВ												
СКЗ	%	98,94	78,87	29,38	62,26	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	91,71	90,49
КР		99,12	75,26	15,44	63,84	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	91,74	91,64

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.13

Структура показника ризику кредитів, наданих СГД КБ «Приватбанк»

Показник	Од. виміру	Група ризику										Разом
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
		всього										
СКЗ	Тис.	7,93	0,44	2,49	0,68	0,03	0,13	0,00	0,01	0,01	88,28	100,00
КР	грн.	0,42	0,00	0,16	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	99,37	100,00
		в національній валюті										
СКЗ	Тис.	8,67	0,38	0,81	0,47	0,03	0,15	0,00	0,01	0,01	89,47	100,00
КР	грн.	0,45	0,00	0,03	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	99,48	100,00
		іноземній валюті										
СКЗ	Тис.	0,88	0,97	18,47	2,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	76,96	100,00
КР	грн.	0,04	0,01	1,63	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	98,15	100,00

Джерело: власні розрахунки

Висновки до розділу 2

1. Загальні активи КБ «Приватбанк» станом на 01.10.2022 становлять 708127679 тис. грн., у т.ч. чисті активи – 511487061 тис. грн., або 72,23%. Найбільш значущими є такі статті активів: фінансові активи (104417584 тис. грн., або 14,75%), кредити та заборгованість клієнтів (74880302 тис. грн., або 10,57%). Як державний банк, значну суму коштів КБ «Приватбанк» вкладає в ОВДВ (224600390 тис. грн., 31,72%). Резерви на можливі втрати за активними операціями становлять 196640617 тис. грн., або (-27,77%) загальних активів. Це свідчить про високий рівень активів КБ «Приватбанк».

2. Усі кредити КБ «Приватбанк» відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, яку розраховують методом ефективної ставки відсотка. Вона дисконтує розрахункові майбутні грошові надходження протягом очікуваного строку дії кредиту. Тобто АС відображає грошові потоки від кредиту, які банк отримає в тому випадку, якщо утримуватиме цей кредит до погашення. В окремих випадках продаж кредитів у межах цієї бізнес-моделі також можливий.

3. Основна частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на Кредити в поточну діяльність СГД за АС (70,7%), друге місце за значенням посідають Кредити на поточні потреби ФО – 24,39%. Менше значення мають Фінансовий лізинг СГД – 3,09%, Іпотечні кредити ФО – 1,51%, Фінансовий лізинг ФО – 0,22%, Іпотечні кредити СГД – 0,09%.

4. Показники оборотності кредитів кредитного портфеля КБ «Приватбанк» є низькими. Найвищою є оборотність кредитів на поточні потреби ФО: 0,4316 – за видачею, 0,4315 – за погашенням. Обороти за видачею і погашенням співпадають та такими складовими кредитного портфеля: Фінансовий лізинг СГД, Іпотечні кредити СГД, Кредити на поточні потреби ФО. Обороти за видачею перевищують обороти (коефіцієнт більше 1) за погашенням для таких складових кредитного портфеля: Кредити в поточну діяльність СГД за АС - 1,0329, Іпотечні кредити ФО - 3,9372.

5. Якість кредитного портфеля оцінюється шляхом оцінки розподілення кредитів за класами кредитів і наявності знецінених кредитів. КБ «Приватбанк» має знецінені кредити на поточні потреби ФО за АС та іпотечні кредити ФО за АС. Під останніми розуміють кредити, за якими є об'єктивні докази збитку чи спостерігаються одна або декілька подій, що мають негативний вплив на очікувані майбутні грошові потоки за таким кредитом.

6. Показники ризику кредитів істотно залежить від виду позичальника. Протягом 2018-2021 частка непрацюючих кредитів СГД скоротилася з 53,51% до 37,54% (табл. 2.10), ФО – із 53,51% до 27,58%, по міжбанківським кредитам – із 6,22% до 0,14%. По кредитах органам державної влади та місцевого самоврядування відбувається зростання із 0,69% до 0,91%. Рівень непрацюючих кредитів КБ «Приватбанк» значно вищий, але позитивом є його скорочення із 87,64% до 70,04%.

7. Структура кредитного ризику фізичних осіб, у т. ч. ФОП, у КБ «Приватбанк» суттєво різниться за валютами. Найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (72,44%), а кредитного ризику – на 5 групу (61,99%), у національній валюті найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (81,31%), а кредитного ризику – на 4 групу (55,37%), в іноземній валюті найбільша частка кредитного портфеля і кредитного ризику КБ «Приватбанк» приходить на 5 групу - відповідно 98,62% і 99,64%.

8. У цілому по кредитному портфелю найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,83%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,81%). У національній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,79%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,84%). В іноземній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,97%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 10 групи (99,49%). У групах 5-9 кредитів, номінованих в іноземній валюті, немає. Середній кредитний ризик по

кредитному портфелю становить 88,67%, у т.ч. по національній валюті - 89,79%, по іноземній валюті - 78,02%.

9. Питома вага кредитів у національній валюті у кредитному портфелі становить 90,49%, а кредитного ризику - 91,64%. Найбільша питома вага припадає на кредити 5-9 групи (100%), 1 групи – відповідно 98,94% і 99,12%, 9 групи – відповідно 91,71% і 91,74%, найменша – на кредити 3 групи – 15,44%. У структурі кредитного ризику найбільша питома вага припадає на 10 групу – за основною сумою кредиту (88,28%) і за резервом (99,37%). У національній валюті ситуація аналогічна, а відповідні показники становлять 89,47% і 99,48%, в іноземній валюті також – відповідно - 76,96% і 98,15%. Найменший ризик мають кредити 4 і 5 груп.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРІТНОСТІ КРЕДИТІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

3.1. Превентивні заходи забезпечення зворотності кредитів банківської установи

Загальною вимогою до розміру забезпечення за кредитною операцією є перевищення його ринкової вартості порівняно із сумою основного боргу відсотків за ним з урахуванням обсягу можливих втрат на реалізацію застави в разі невиконання позичальником своїх зобов'язань. Таким чином, припускається корегування ринкової вартості застави до розміру справедливою.

Оптимальний процес визначення обсягів кредитів, що видаються, повинен складатися із трьох обов'язкових етапів:

- а) визначення ринкової вартості об'єкта застави;
- б) визначення ліквідаційної вартості об'єкта застави;
- в) визначення обсягу кредиту, що видається.

При цьому ринкову та ліквідаційну вартість об'єктів застави та різницю між ринковою та ліквідаційною вартістю об'єктів застави ($\Delta 1$) повинні визначати незалежні експерти-оцінювачи, фіксуючи свої висновки у документі, що має юридичну силу, - звіти. Різницю між ліквідаційною вартістю об'єкта застави і обсягом кредиту, що видається ($\Delta 2$), а також обсяг цього кредиту мають визначати спеціалісти банку.

Процес визначення обсягу кредиту, що видається, можна відобразити у такій формулі:

$$K_p = C_p - \Delta 1 - \Delta 2, \text{ де} \quad (3.1)$$

K_p -обсяг кредиту, що видається,

C_p -ринкова вартість об'єкта застави.

При цьому етап визначення ліквідаційної вартості об'єкта застави (Сл) виражається формулою:

$$Сл=Ср-\Delta 1, \quad (3.2)$$

а етап визначення обсягу кредиту, що видається, - формулою:

$$Кр=Сл-\Delta 2. \quad (3.3)$$

Співвідношення рівнів ринкової та ліквідаційної вартості об'єкта застави і обсягу кредиту, що видається, показано на схемі 3.1.

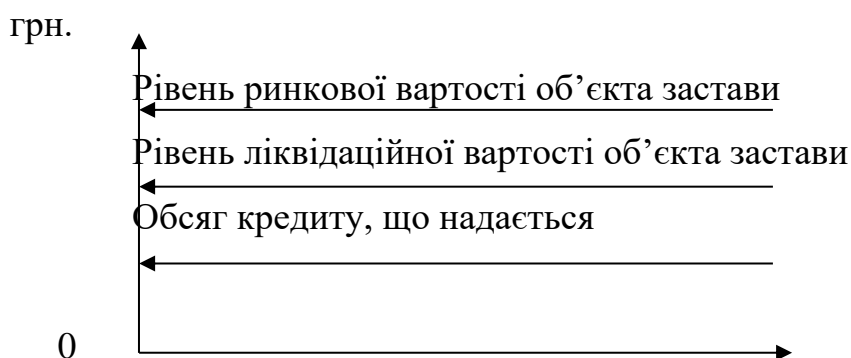

Рисунок 3.1 - Співвідношення рівнів ринкової і ліквідаційної вартості об'єкта застави і обсягу кредиту, що видається

Розглянемо основні складові періоди процесу реалізації об'єкта застави за ринковою вартістю за умови “розумно довгого” періоду його реалізації (трд). Він у свою чергу поділяється на два періоди, важливих у контексті проблеми, що розглядається:

$$трд= \Delta t1-\Delta t2, \text{ де} \quad (3.4)$$

$\Delta t1$ - час від моменту виникнення права звернення стягнення на предмет застави($t_{пс}$) до моменту можливої реалізації об'єкта застави за ліквідаційною вартістю ($t_{рл}$);

$\Delta t2$ - час від моменту можливої реалізації об'єкта застави за ліквідаційною вартістю ($t_{рл}$) до моменту можливої реалізації об'єкта застави за ринковою вартістю у випадку “розумно довгого” періоду його реалізації (трд).

Аналізуючи визначення поняття “ліквідаційна вартість”, подане у МСОН₂, можна зробити висновок, що відмінність між ринковою та ліквідаційною вартістю товару ($\Delta 1$) залежить насамперед від фактора часу. Тож у загальних рисах величину $\Delta 1$ можна визначити таким чином:

$$\Delta 1 = f(t), \text{де} \quad (3.5)$$

$f(t)$ -функція залежна від часу.

Варто враховувати, що період реалізації товару залежить від цінової еластичності попиту. Причому, за інших рівних умов, для забезпечення реалізації об'єктів застави у мінімальні строки у разі низької еластичності попиту рівень ліквідаційної вартості, повинен бути нижчим відносно ринкової вартості, ніж у випадку реалізації об'єктів застави з високим рівнем еластичності попиту.

З урахуванням фактора еластичності попиту формулу для розрахунків величини $\Delta 1$ можна побудувати так:

$$\Delta 1 = \frac{f(t)}{k_{en} |E|}, \text{де} \quad (3.6)$$

$|E|$ - цінова еластичність попиту;

Квп - коефіцієнт поправки, що враховує співвідношення між імовірністю продажу товару у конкретний момент часу і значенням його цінової еластичності.

$$E = \frac{\% \Delta q}{\% \Delta p}, \text{де} \quad (3.7)$$

Δq – зміна попиту, %;

Δp – зміна ціни товару, %.

Перш ніж розглянути суть функції, залежної від часу ($f(t)$), варто зазначити, що витрати і втрати банку, пов'язані з неповерненням кредиту та з процесом реалізації об'єкта застави, поділяються на:

- одноразові (И1)- сума неповерненого кредиту, недержані до моменту тпс відсотки, витрати, пов'язані із виконанням вимоги, забезпеченої заставою, тощо;

- поточні (И2) –витрати на утримання об’єкта застави, його збереження витрати на рекламу, інформаційні послуги тощо.

Таким чином, розрахунок функції, залежної від часу ($f(t)$), яка відображає витрати і втрати банку, пов’язані із неповерненням кредиту та із процесом реалізації об’єкта застави, можна побудувати так:

$$f(t) = \sum_{t=t_{pn}}^m I_{t_1} (1+i/m)^m + \sum_{t=t_{pn}}^m I_{t_2} \frac{(1+i/m)^m - 1}{i/m}, \text{де} \quad (3.8)$$

m - число періодів нарахування відсотків протягом року;

i – річна відсоткова ставка;

I_{1t} – одноразові витрати і втрати, які мають місце у момент часу t ;

I_{2t} – поточні витрати і втрати, які мають місце у момент часу t .

Усе викладене вище дає підстави запропонувати таку формулу розрахунку ліквідаційної вартості об’єкта застави:

$$C_{л} = C_{p} - \frac{\sum_{t=t_{pn}}^m I_{t_1} (1+i/m)^m + \sum_{t=t_{pn}}^m I_{t_2} \frac{(1+i/m)^m - 1}{i/m}}{\kappa_{вл} \cdot |E|} \quad (3.9)$$

Аналогічний підхід можна розробити для величини Δ_2 , і відповідно, для визначення обсягів кредитів, що видаються Кр.[39]

Підтвердимо доцільність використання цієї формули на конкретних прикладах.

Припустимо, що в банк звернулося підприємство з метою отримання кредиту під заставу ТМЦ, ринкова вартість яких за оцінкою експертів 500000 грн. Еластичність попиту на цій вид товарів дорівнює:

1 варіант-0,5

2 варіант-0,5

3 варіант-5,0

4 варіант –5,0

Можливість початку процесу реалізації застави для банку згідно умов кредитного договору настає через 2 місяці після виникнення права

звернення на об'єкт застави. Одноразові та поточні витрати розраховуються виходячи з цін, що склалися на момент оцінки: на утримання аналогічного виду застави (складські витрати за кожен місяць зберігання, рекламні послуги, інформаційні послуги засобів масової інформації тощо), а також припустимі збитки в разі повного неповернення кредиту та відсотків за ним, скориговані на вірогідність розвитку такої ситуації за результатами оцінки діяльності потенційного позичальника (в нашому прикладі 0,2).

Формула дозволяє розрахувати реальну суму, яку банк отримає при реалізації застави через: 1,2,3 варіанти-10 місяців після виникнення права реалізації; 4 варіант-через 6 місяців.

Зрозуміло, строк реалізації прямо пропорціонален еластичності попиту та витратам на реалізацію. Тому, в наших прикладах строки реалізації узяті, виходячи з тенденцій в реалізації схожих об'ємів товарів аналогічної якості при найменших для того витратах.

Функція часу, розрахована для кожного варіанту, а саме:

- висока еластичність попиту, низька інфляція;
- висока еластичність попиту, висока інфляція;
- низька еластичність попиту, висока інфляція;
- низька еластичність попиту, висока інфляція, швидка реалізація,

найменші витрати;

показує, що кореляція на час дає важливу поправку до ринкової вартості товарів, що передаються в заставу. Особливо це відчутно при низькій еластичності попиту та інфляції. В такому разі, зменшити втрати можна тільки скороченням строку реалізації.

Навіть при низькій інфляції та високій еластичності попиту, що дають шанси на швидку та найбільш вигідну реалізацію, функція часу дає поправку на 0,6-1% в ринковій вартості, що для великих розмірів застави дуже чутливо. При високій інфляції коригування на час ще більше відчутне, оскільки формула дозволяє урахувати знецінення не тільки самої застави, а й збільшення витрат, пов'язаних з її обслуговуванням.

Одним з виходів з поданих варіантів є зменшення часу реалізації застави, однак можливості для скорочення цих строків дуже обмежені попитом на цей товар. Тому як рекомендацію можна запропонувати створення бази даних з можливими строками реалізації того чи іншого виду товарів, що найчастіше пропонуються для застави. Великі банки можуть створювати такі бази самі, невеликі можуть співпрацювати з СГД, що володіють необхідною інформацією [40].

Для удосконалення превентивних заходів пропонуються такі критерії оцінки якості заставного механізму (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Критерії оцінки якості заставного механізму

Рейтинг надійності	Співвідношення вартості закладеного майна і суми кредиту	Ліквідність предметів застави	Можливість здійснювати контроль за предметом застави	Приклади
A (високий)	Більше або дорівнює 100%	Легко реалізуються	Цілком під контролем банку	Грошовий депозит у банку
B	Менше 100%	Ціна може коливатися і можуть виникнути труднощі	Цілком під контролем банку	ЦП, що котируються, передані на збереження в банк
C	Менше 100%	Ціна може коливатися і можуть виникнути труднощі	Є проблеми з контролем	1) ЦП, що не котируються 2) запаси ТМЦ, що знаходяться в клієнта
D	Менше 100%	Ціна знижується, є проблеми з реалізацією	Є проблеми з контролем	Запаси ТМЦ, знаходяться в клієнта
E	Менше 100%	Ціна знижується	Контроль відсутній	Запаси цінностей, що знаходяться в клієнта

Джерело: власна розробка

Таким чином, банки при прийнятті рішень про надання кредитів під заставу повинні використовувати ліквідаційну вартість застави як базу для визначення найбільш можливого розміру кредиту. Особливо це важливо для

оцінки рухомого майна, яке, як правило, є заставою для короткострокових позик.

3.2. Заходи з попередньої діагностики проблемних кредитів банківської установи

З метою подальшого удосконалювання форм забезпечення зворотності кредиту, вивчення зарубіжного досвіду банківської системи в цій області є обов'язковою умовою функціонування банківської системи України. Також це необхідно, у зв'язку з тим, що банки нашої країни, міжнародні організації, банки Європи, Америки і ряд інших, у даний час знаходяться в тісному взаємозв'язку, тому що Україна, після переходу на ринкові умови виходить на міжнародні ринки і залучає інвесторів у країну. Також вивчення досвіду інших країн дозволить використовувати його для залучення більшої кількості клієнтів і забезпечення банківській установі збільшення доходу.

Наприклад, у США, при гарантуванні зобов'язання, протягом тривалого періоду часу застосовувалася практика, коли підприємства-позичальники перед одержанням кредиту повинні були сформувати в банку депозит у визначеній сумі. Звичайно використовувався принцип: «10+10». Він означав, що позикоодержувач до одержання кредиту утворював депозит у розмірі 10% дозволеної кредиту, другі 10% він вносив на депозитний рахунок після видачі кредиту. Таким чином, гарантією своєчасного погашення кредиту служив власний депозит підприємства-позичальника в розмірі 20% отриманої кредиту. Однак у цьому випадку гарантія дозволяє лише частково захищати інтереси кредитора.

У США гарантії надаються також спеціальними урядовими організаціями, що володіють цільовими фондами. Однією з таких організацій є Адміністрація по справах дрібних підприємств, що має цільову програму їхнього розвитку. 90% кредитів цим підприємствам видається під гарантію зазначеної адміністрації. Причому за кредит стягується пільгова плата,

зокрема процентна ставка, нижче на 1 - 1,5% у порівнянні з тією, котра береться за кредит, наданий без гарантії [7]. Не варто говорити про доцільність створення такого державного фонду підтримки дрібних і середніх СГД у нашій країні, який би використовувався як гарантійне джерело розвитку малого бізнесу. У нашій країні існує практика надання банківських кредитів під гарантії державних органів, зокрема Міністерства фінансів або Міністерства економіки, але, як правило, ці кредити ще на початку варто відносити до розряду безнадійних, адже про якість гарантії зазначених державних органів говорити не слід. Переважна більшість таких кредитів видаються комерційними банками під тиском відповідних урядових органів.

Цікавий у відношенні оцінки ризику різних форм забезпечення зворотності кредиту досвід Німеччини по використанню банками системи трибальної оцінки ефективності різних форм забезпечення зворотності, у відповідності, з яким устанавлюється максимальна межа кредитування, У табл. 3.2 приведена диференційована оцінка (у балах) цих форм [7].

Таблиця 3.2

Бальна оцінка якості вторинних форм забезпечення зворотності кредиту.

Форма забезпечення зворотності кредиту	Передумови використання	Переваги	Недоліки	Рейтинг якості в балах	Максимальна сума кредиту в % до суми забезпечення
1	2	3	4	5	6
1. Іпотека	Нотаріальне посвідчення Внесення в поземельну книгу	Стабільність цін; кількаразове використання; простота контролю за схоронністю; можливість використання заставником;	Високі витрати за нотаріальне посвідчення Труднощі оцінки;	3	60 - 80%
2. Застава внесків у банку	Договір про заставу; Ощадна книжка може бути здана в банк на збереження;	Низькі витрати; Високо ліквідне забезпечення;	Можуть бути проблеми, зв'язані з податковим правом	3	100%

Закінчення табл.3.2

1	2	3	4	5	6
3. Поручництво (гарантії)	Письмовий договір про поручительство Письмова гарантія	Низькі витрати; Участь другої особи у відповідальності; Швидке використання	Можуть бути проблеми при перевірці кредитоспроможності поручителя (гаранта)	2	До 100%
4. Застава ЦП	Договір про заставу; Передача ЦП банківській установі на збереження	Низькі витрати; Зручність контролю за змінами ціни (при котируванні на біржі); Легка реалізація;	Може бути різке падіння ринкової ціни	2	Акції 50 - 60% ЦП, що приносять твердий відсоток – 70 – 80%
5. Поступка вимог по постачанню товарів або наданню послуг	Договір про цесії; Передача копії рахунків або списку дебіторів	Низькі витрати; При відкритій цесії – швидке використання;	Інтенсивність контролю; Проблеми, зв'язані з податковим правом; Особливий ризик тихої цесії;	1	20 - 40%
6. Передача права власності	Договір про передачу права власності	Низькі витрати; У випадку високої ліквідності – швидка реалізація;	Проблеми оцінки; Проблеми контролю; Використання звертання в суд;	1	20 - 50 %

Джерело: власна розробка

Найбільша кількість балів, що означає найбільшу ефективність, мають: іпотека і застава депозитних внесків. У цих випадках має місце порівняно високий розмір максимальної суми кредиту. У той же час складність оцінки іпотеки знижує максимальний рівень кредиту.

Як уже відзначалося, у зарубіжній банківській практиці здійснюється оцінка якості застави як форми забезпечення кредиту за такими критеріями як відношення вартості закладеного майна і суми кредиту, ліквідність закладеного майна, можливість банку здійснювати контроль за закладеним майном. Відповідно до цих критеріїв виділяють п'ять груп застав, що характеризують різну надійність.

Для оформлення застави ЦП на принципах права справедливості клієнт висилає банку тільки сертифікат акцій, заповнює і підписує меморандум про

депозит, однак без посилання на зворотню передачу ЦП після закінчення терміну застави. Таким чином, застава на принципах права справедливості не вимагає роботи і часу на переоформлення заставних паперів на банк і знову на клієнта. Припинення терміну дії застави на принципах права справедливості здійснюється шляхом повернення клієнтові сертифіката й анулювання меморандуму про депозити. Однак таке заставне право банку зв'язане з визначеним ризиком

Більш низьку оцінку в балах одержали поручительство (гарантії) і застава ЦП. Максимальна сума кредиту при наявності поручительства при високій кредитоспроможності поручителя може досягати 100%. Якщо ж кредитоспроможність поручителя сумнівна, – ступінь ризику зростає і тому банк може знизити суму наданого кредиту в порівнянні із сумою, зазначеної в договорі про поручительство або в гарантійному листі.

Найнижчий бал у зв'язку зі збільшенням ризику повернення кредиту мають поступка вимог і передача права власності.

Наявність в арсеналі банківського інструментарію різних форм забезпечення зворотності кредиту припускає правильний з економічної точки зору вибір одного з них у конкретній ситуації.

Для цього в момент розгляду кредитної заявки в банківській практиці Німеччини здійснюють аналіз конкретного позичальника на предмет ризику видаваної кредиту. Як критерії ризику використовують два показники: фінансовий стан позичальника і якість наявних у нього забезпечення кредити.

Фінансовий стан позичальника в економічному житті Німеччини визначається за рівнем рентабельності в долі забезпеченості власними засобами. Відповідно до цих критеріїв виділяються три групи СГД із різним ступенем ризику несвоєчасного повернення кредиту. Це підприємства, що мають: бездоганний фінансовий стан, тобто солідну базу власних засобів і високу норму рентабельності; задовільний фінансовий стан; незадовільний фінансовий стан, тобто низьку частку власних засобів і низький рівень рентабельності.

3.3. Заходи з повернення проблемних кредитів банківської установи

КБ «Приватбанк» при розробці заходів із повернення проблемних кредитів виходить із вимог міжнародних стандартів. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає облік за стадіями знецінення (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Розподіл кредитів, наданих фізичним особам, у т.ч. ФОП, за ступенем ризику відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» станом на 01.10. 2022 , тис. грн.

Показник	Стадії знецінення					Разом
	стадія 1	стадія 2	стадія 3	придбані (створені) знецінені кредити	розріз не визначений	
СКЗ	39000062	15003691	10749592	-47	–	64753298
КР	-1660577	-6255734	-10254365	10032	–	-18160643
Кредитний ризик, %	4,26	41,69	95,39	21519,39	!	28,05
	національна валюта					
СКЗ	38999269	14928600	3289402	-47		57217224
КР	-1660484	-6244291	-2906521	10032		-10801264
Кредитний ризик, %	4,26	41,83	88,36	21519,39	–	18,88
	іноземна валюта					
СКЗ	793	75092	7460190			7536075
КР	-93	-11443	-7347844			-7359379
Кредитний ризик, %	11,70	15,24	98,49	–	–	97,66

Джерело: власні розрахунки

Сукупний ризик кредитного портфеля КБ «Приватбанк» становить 28,05%, у т.ч. за рахунок національної валюти - 18,88%, іноземної – 97,66%.

Найбільший рівень ризику банк має за придбаними (створеними) знеціненими кредитами, а також за кредитами, що обліковуються на стадії 3, - всього (95,39%), у національній валюті - 88,36%, в іноземній валюті - 98,49%.

У кредитному портфелі знецінені кредити СГД відсутні (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Розподіл кредитів, наданих СГД, за ступенем ризику відповідно до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” станом на 01.10. 2022 , тис. грн.

Показник	Стадії знецінення					Разом
	стадія 1	стадія 2	стадія 3	придбані (створені) знецінені кредити	розріз не визначений	
СКЗ	21989305	5736359	169933642	-	-	197659306
КР	-544742	-576253	-169221883	-	-	-170342877
Кредитний ризик, %	2,48	10,05	99,58	-	-	86,18
	національна валюта					
СКЗ	18140072	5369425	155661902	-	-	179171399
КР	-423553	-538807	-155212495	-	-	-156174855
Кредитний ризик, %	2,33	10,03	99,71	-	-	87,17
	іноземна валюта					
СКЗ	3849233	366934	14271740	-	-	18487907
КР	-121190	-37446	-14009387	-	-	-14168023
Кредитний ризик, %	3,15	10,21	98,16	-	-	76,63

Джерело: власні розрахунки

Загальний кредитний ризик за СГД становить 86,18%, у т.ч. по національній валюті - 87,17%, в іноземній - 76,63%. Таким чином, кредитний ризик в іноземній валюті ФО перевищує аналогічний ризик СГД,

На рівні регулятора і банківських установ облік ведеться не тільки на рівні СГД, але і за галузевою ознакою. У табл. 3.5 наведено приклад оцінки рівня знецінення кредитів КБ «Приватбанк» за КВЕД «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг».

Кредитний портфель СГД є якіснішим порівняно з кредитним портфелем ФО, оскільки основна його питома вага приходиться на стадію 1 – всього 82,13%, у т.ч. національна валюта - 82,11%, іноземна - 0,02%. По наявності і якості забезпечення всі СГД підрозділяються на чотири групи ризику. Це ризики, що мають: бездоганне забезпечення; достатню, але несприятливу структуру забезпечення; важко оцінюване забезпечення; брак забезпечення.

Таблиця 3.5

Приклад оцінки рівня знецінення кредитів КБ «Приватбанк» за КВЕД «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг».

у тис. грн.								
усього	НВ	ІВ	стадія 1			стадія 2		
			усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ
12416535	12414626	-195896	10197363	10195455	1909	2009027	2009027	–
стадія 3			придбані (створені) знецінені кредити			розріз не визначений		
усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ
2217263	210145	2007118	–					
структура, %								
усього	НВ	ІВ	стадія 1			стадія 2		
			усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ
100	99,98	-1,58	82,13	82,11	0,02	16,18	16,18	–
стадія 3			придбані (створені) знецінені кредити			розріз не визначений		
усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ	усього	НВ	ІВ
17,86	1,69	16,16	–					

Джерело: власні розрахунки

Оскільки в кожного СГД-позичальника одночасно діють обидва фактори, для остаточного висновку про ступінь кредитного ризику складається наступна таблиця (табл. 3.6). За ступенем кредитного ризику виділяються п'ять типів підприємств. Віднесення до першої групи означає мінімальний ризик, оскільки забезпечується повернення кредиту або за рахунок бездоганного фінансового стану, або за рахунок високої якості наявного в нього забезпечення. У наступних груп СГД ступінь ризику зростає. З погляду фінансового стану можна виділити три СГД, що розрізняються за рівнем рентабельності і наявності власних ресурсів.

Таблиця 3.6

Класифікація СГД по ступені ризику повернення кредиту

Фінансове становище	Бездоганний фінансовий стан	Задовільний фінансовий стан	Незадовільний фінансовий стан
Забезпечення повернення			
Бездоганне забезпечення	1	1	1
Достатня, але несприятлива структура забезпечення	1	2	3
Забезпечення, що важко оцінюється	1	3	4
Недостатнє забезпечення	1	4	5

Джерело: власна розробка

Це СГД, що мають: бездоганний фінансовий стан, тобто частка власних засобів і рівень рентабельності вище середньогалузевого показника;

- задовільний фінансовий стан, тобто відповідні показники на рівні середньогалузевих;
- незадовільний фінансовий стан, тобто відповідні показники на рівні нижче середньогалузевих.

Виходячи з наявності і якості забезпечення маються чотири групи СГД:

- бездоганне забезпечення, до якого варто віднести перевага в його складі депозитних внесків, легко реалізованих ЦП, товарів відвантажених (дебіторських рахунків); валютних цінностей; готової продукції або товарів, що користуються високим попитом;
- достатню, але несприятливу структуру забезпечення. Що означає перевагу ліквідних засобів другого і третього класу;
- важко оцінювану структуру забезпечення, що означає наявність значних сум витрат виробництва (у сільському господарстві), напівфабрикатів (незавершеного виробництва) або продукції, попит на яку коливається (промисловості), що не котируються на біржі ЦП;
- недолік забезпечення.

Оскільки в реальному житті ці фактори діють у комплексі, можливо, що вплив позитивних факторів може нівелювати дію негативних; можливо й інше – негативний вплив одного фактора буде збільшуватися дією іншого.

Конкретно цей взаємозв'язок факторів при розгляді проблеми ризику повернення кредиту може бути представлена наступною класифікацією типів СГД. Найменший ризик не повернення кредиту мають СГД, віднесені до першого типу. Це СГД, що мають бездоганний фінансовий стан незалежно від наявності і якості забезпечення або СГД, що розташовують бездоганим забезпеченням незалежно від їхнього фінансового стану.

Основними джерелами повернення кредиту є: виторг від реалізації і ліквідні активи, у т. ч. ті, що служать забезпеченням кредиту. Отже, ризик не повернення кредиту мінімальний або відсутній узагалі, якщо маються в наявності обидва фактори або, принаймні, один з них. Саме в другому випадку відбувається нівелювання негативної дії одного фактора за рахунок позитивного впливу іншого фактора. У відношенні цього типу СГД (крім тих, хто має незадовільний фінансовий стан) доцільно вважати основною формою забезпечення зворотності кредиту виторг від реалізації, не прибігаючи до юридичного оформлення гарантій. Для зазначеної групи СГД механізм повернення кредиту буде будуватися на довірі, заснованій на стійкому фінансовому стані позичальника. У цьому випадку банк не додає значення ні достатності, ні якості забезпечення.

СГД, віднесені до другого, третього і четвертого типів при наявності визначеного ризику, у цілому є кредитоспроможними. Вони мають економічні передумови для повернення кредиту, що повинні бути закріплені юридично, але форми забезпечення зворотності кредиту повинні бути диференційовані. Для СГД другого типу доцільно використовувати застава матеріальних цінностей з урахуванням оцінки якості забезпечення. Для СГД третього типу доцільно використовувати як застава цінностей, так і гарантію, а може бути обидві форми. Вибір форми буде залежати від реальної економічної ситуації: оцінки складу забезпечення і фінансового стану клієнта. СГД четвертого типу доцільно кредитувати або під гарантію фінансово стійкої організації, тому що вони мають недостатні власні джерела для погашення кредитів, або уклавши договір страхування від ризику не повернення кредиту. Одночасно логічно

підвищити процентну ставку за користування кредитами. Ці СГД мають підвищений ризик несвоєчасного повернення кредиту, тому банк повинний приділяти особливу увагу аналізу їхнього фінансового стану і складові забезпечення.

Нарешті, п'ятий тип СГД вимагає особливої уваги і відношення з боку банку в зв'язку з високим ступенем ризику. Однак цей тип СГД також неоднорідний. Одна їхня частина при істотній реорганізації виробництва і менеджменту, а також фінансовій підтримці банку може виправити свою репутацію. Ці СГД банк не повинний залишати без допомоги, роблячи неї на умовах поручительства (гарантії). Іншу частину СГД можна визнати безнадійною, у ній установлювати кредитні стосунки не рекомендується.

Висновки до розділу 3

1. КБ «Приватбанк» при розробці заходів із повернення проблемних кредитів виходить із вимог міжнародних стандартів. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає облік за стадіями знецінення. Сукупний ризик кредитного портфеля КБ «Приватбанк» становить 28,05%, у т.ч. за рахунок національної валюти - 18,88%, іноземної – 97,66%. Найбільший рівень ризику банк має за придбаними (створеними) знеціненими кредитами, а також за кредитами, що обліковуються на стадії 3, - всього (95,39%), у національній валюті - 88,36%, в іноземній валюті - 98,49%. У кредитному портфелі знецінені кредити СГД відсутні.

2. Загальний кредитний ризик за СГД становить 86,18%, у т.ч. по національній валюті - 87,17%, в іноземній - 76,63%. Таким чином, кредитний ризик в іноземній валюті ФО перевищує аналогічний ризик СГД, На рівні регулятора і банківських установ облік ведеться не тільки на рівні СГД, але і за галузевою ознакою. У табл. 3.5 наведено приклад оцінки рівня знецінення кредитів КБ «Приватбанк» за КВЕД «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг». Кредитний портфель СГД є якіснішим

порівняно з кредитним портфелем ФО, оскільки основна його питома вага приходить на стадію 1 – всього 82,13%, у т.ч. національна валюта - 82,11%, іноземна - 0,02%.

3. По наявності і якості забезпечення всі СГД підрозділяються на чотири групи ризику. Це ризики, що мають: бездоганне забезпечення; достатню, але несприятливу структуру забезпечення; важко оцінюване забезпечення; нестачу забезпечення.

ВИСНОВКИ

1. Кредитний процес має певні етапи. Видача кредиту відбувається на основі кредитного договору, який має дати укладення, після якої зобов'язання з кредитування обліковується на забалансових рахунках. Датою початку кредитування вважається дата першого перерахування повної або часткової суми кредиту, визначеної в кредитному договорі,

2. Зворотність кредиту являє собою основну властивість кредитних відносин, що відрізняє їх від інших видів економічних відносин, і на практиці знаходить своє відображення в окремому механізмі. Останній базується, з одного боку, на економічних процесах, що лежать в основі зворотного руху кредиту, а з іншого боку – на правових відносинах кредитора і позичальника, що впливають з їхнього місця в кредитному договорі. Економічну основу зворотності кредиту представляє кругообіг і оборот фондів учасників процесу відтворення, а також закони функціонування кредиту. Однак, наявність об'єктивної економічної основи зворотності кредиту не означає автоматизм цього процесу. Лише цілеспрямоване управління рухом позиченої вартості дозволяє забезпечити її схоронність, еквівалентність позиченої і повернутої вартості.

3. Для зменшення кредитного ризику у відносинах між кредитором та позичальником використовується застава. Її предметно-речовий стан для банківських установ не обмежується і може бути представлений майном, майновими правами, цінними паперами, гарантіями, поручництвом тощо. Заставою по кредитах ломбардів є майно, в основному, вироби з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, за виключенням нерухомості та транспортних засобів.

4. Загальні активи КБ «Приватбанк» станом на 01.10.2022 становлять 708127679 тис. грн., у т.ч. чисті активи – 511487061 тис. грн., або 72,23%. Найбільш значущими є такі статті активів: фінансові активи (104417584 тис. грн., або 14,75%), кредити та заборгованість клієнтів (74880302 тис. грн., або

10,57%). Як державний банк, значну суму коштів КБ «Приватбанк» вкладає в ОВДВ (224600390 тис. грн., 31,72%). Резерви на можливі втрати за активними операціями становлять 196640617 тис. грн., або (-27,77%) загальних активів. Це свідчить про високий рівень активів КБ «Приватбанк».

5. Усі кредити КБ «Приватбанк» відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, яку розраховують методом ефективної ставки відсотка. Вона дисконтує розрахункові майбутні грошові надходження протягом очікуваного строку дії кредиту. Тобто АС відображає грошові потоки від кредиту, які банк отримає в тому випадку, якщо утримуватиме цей кредит до погашення. В окремих випадках продаж кредитів у межах цієї бізнес-моделі також можливий.

6. Основна частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на Кредити в поточну діяльність СГД за АС (70,7%), друге місце за значенням посідають Кредити на поточні потреби ФО – 24,39%. Менше значення мають Фінансовий лізинг СГД – 3,09%, Іпотечні кредити ФО – 1,51%, Фінансовий лізинг ФО – 0,22%, Іпотечні кредити СГД – 0,09%.

7. Показники оборотності кредитів кредитного портфеля КБ «Приватбанк» є низькими. Найвищою є оборотність кредитів на поточні потреби ФО: 0,4316 – за видачею, 0,4315 – за погашенням. Обороти за видачею і погашенням співпадають та такими складовими кредитного портфеля: Фінансовий лізинг СГД, Іпотечні кредити СГД, Кредити на поточні потреби ФО. Обороти за видачею перевищують обороти (коефіцієнт більше 1) за погашенням для таких складових кредитного портфеля: Кредити в поточну діяльність СГД за АС - 1,0329, Іпотечні кредити ФО - 3,9372.

8. Якість кредитного портфеля оцінюється шляхом оцінки розподілення кредитів за класами кредитів і наявності знецінених кредитів. КБ «Приватбанк» має знецінені кредити на поточні потреби ФО за АС та іпотечні кредити ФО за АС. Під останніми розуміють кредити, за якими є об'єктивні докази збитку чи спостерігаються одна або декілька подій, що мають негативний вплив на очікувані майбутні грошові потоки за таким кредитом.

9. Показники ризику кредитів істотно залежить від виду позичальника. Протягом 2018-2021 частка непрацюючих кредитів СГД скоротилася з 53,51% до 37,54% (табл. 2.10), ФО – із 53,51% до 27,58%, по міжбанківським кредитам – із 6,22% до 0,14%. По кредитах органам державної влади та місцевого самоврядування відбувається зростання із 0,69% до 0,91%. Рівень непрацюючих кредитів КБ «Приватбанк» значно вищий, але позитивом є його скорочення із 87,64% до 70,04%.

10. Структура кредитного ризику фізичних осіб, у т. ч. ФОП, у КБ «Приватбанк» суттєво різниться за валютами. Найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (72,44%), а кредитного ризику – на 5 групу (61,99%), у національній валюті найбільша частка кредитного портфеля КБ «Приватбанк» приходить на 1 групу ризику (81,31%), а кредитного ризику – на 4 групу (55,37%), в іноземній валюті найбільша частка кредитного портфеля і кредитного ризику КБ «Приватбанк» приходить на 5 групу - відповідно 98,62% і 99,64%.

11. У цілому по кредитному портфелю найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,83%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,81%). У національній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,79%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 8 групи (24,71%) і 10 групи (99,84%). В іноземній валюті найменший ризик мають кредити 2-ої групи (0,97%) і 6 та 7 груп – відповідно 1,12% і 1,18%, найвищий – кредити 10 групи (99,49%). У групах 5-9 кредитів, номінованих в іноземній валюті, немає. Середній кредитний ризик по кредитному портфелю становить 88,67%, у т.ч. по національній валюті - 89,79%, по іноземній валюті - 78,02%.

12. Питома вага кредитів у національній валюті у кредитному портфелі становить 90,49%, а кредитного ризику - 91,64%. Найбільша питома вага припадає на кредити 5-9 групи (100%), 1 групи – відповідно 98,94% і 99,12%, 9 групи – відповідно 91,71% і 91,74%, найменша – на кредити 3 групи – 15,44%. У структурі кредитного ризику найбільша питома вага припадає на 10

групу – за основною сумою кредиту (88,28%) і за резервом (99,37%). У національній валюті ситуація аналогічна, а відповідні показники становлять 89,47% і 99,48%, в іноземній валюті також – відповідно - 76,96% і 98,15%. Найменший ризик мають кредити 4 і 5 груп.

13. КБ «Приватбанк» при розробці заходів із повернення проблемних кредитів виходить із вимог міжнародних стандартів. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає облік за стадіями знецінення. Сукупний ризик кредитного портфеля КБ «Приватбанк» становить 28,05%, у т.ч. за рахунок національної валюти - 18,88%, іноземної – 97,66%. Найбільший рівень ризику банк має за придбаними (створеними) знеціненими кредитами, а також за кредитами, що обліковуються на стадії 3, - всього (95,39%), у національній валюті - 88,36%, в іноземній валюті - 98,49%. У кредитному портфелі знецінені кредити СГД відсутні.

14. Загальний кредитний ризик за СГД становить 86,18%, у т.ч. по національній валюті - 87,17%, в іноземній - 76,63%. Таким чином, кредитний ризик в іноземній валюті ФО перевищує аналогічний ризик СГД, На рівні регулятора і банківських установ облік ведеться не тільки на рівні СГД, але і за галузевою ознакою. У табл. 3.5 наведено приклад оцінки рівня знецінення кредитів КБ «Приватбанк» за КВЕД «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг». Кредитний портфель СГД є якіснішим порівняно з кредитним портфелем ФО, оскільки основна його питома вага приходить на стадію 1 – всього 82,13%, у т.ч. національна валюта - 82,11%, іноземна - 0,02%.

15. По наявності і якості забезпечення всі СГД підрозділяються на чотири групи ризику. Це ризики, що мають: бездоганне забезпечення; достатню, але несприятливу структуру забезпечення; важко оцінюване забезпечення; нестачу забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Ю. А. Формування оптимального кредитного портфеля комерційного банку з урахуванням частки кредитів для підприємств аграрної сфери. *Бізнес Інформ*. 2014. № 6. 9.
2. Божко В. П., Карацева І. Ю. Деякі аспекти оптимізації відсоткових платежів при формуванні фінансових ресурсів підприємства за рахунок банківського кредитування. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2008. № 3. С. 25–37.
3. Бондаренко Н. М., Сітенко В. О. Удосконалення обліку кредитних операцій у ломбардах. *Облік і фінанси*. 2020. № 2. С. 5-11.
4. Борщук І. В. Проблемні аспекти відображення в обліку резервів на покриття можливих втрат за банківськими кредитами. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 862. С. 19-24.
5. Варцаба, В. І., Машіко К. С. Облік у банках (у таблицях і схемах): навч. посіб.; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". Ужгород : Говерла, 2016. 183 с.
6. Васюренко О. В., Сердюк Л. В., Сидоренко О. М., Карасьова З. М. Облік і аудит у банках: навчальний посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 624 с.
7. Ведернікова С. В. Економічна сутність та функції фінансово-кредитних взаємовідносин банків і підприємств. *Економічний форум*. 2013. № 4. С. 161-166.
8. Гамова О. В., Козачок І. А. Організація обліку кредитних операцій на ВАТ «Державний ощадний банк України». *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 1. С. 31-36.
9. Герасимович А. М., Герасимович І. А., Морозова-Герасимович Н. А. Аналіз кредитної діяльності ломбардів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 2. С. 36-53.

10. Глебова Н. В. Формування інформації про обліково-аналітичне забезпечення кредитної діяльності банку. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 1. С. 80-85.

11. Гнедков А. В. Овердрафтне кредитування банками підприємств та облік таких операцій в банку. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_12_17

12. Грубінка І. І. Кредитні відносини і кредитне забезпечення підприємств: їх суть та важливість для економіки країни. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10(3). С. 189-193.

13. Джулій Л. В. Облікові технології і процедури зменшення ризику банку за кредитними операціями. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 5(2). С. 73-77.

14. Джулій Л. В., Білорусець Л. М., Ємчук Л. В., Бочуля Н. В. Особливості організації управлінського обліку в банках України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(1). С. 86-89.

15. Долбнева Д. В. Взаємовплив банків та підприємств у контексті банківського кредитування в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 1. С. 179-187.

16. Дячук О. В., Новодворська В. В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10(3). С. 243-251.

17. Єчина К. А. Особливості сучасного кредитування підприємств. *Управління розвитком*. 2013. № 22. С. 53-55.

18. Заднепровська (Поліщук), С. П., Парасій-Вергуненко І. М. Облік, аналіз та аудит операцій з платіжними картками в банківських установах : монографія; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Київ : КНЕУ, 2016. 303 с.

19. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 349-357.

20. Зоря О. П., Драгниш М. С. Удосконалення організації обліку безготівкових операцій банківської установи. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_60

21. Зоря О. П., Макаренко А. А. Удосконалення обліку касових операцій з клієнтами банківської установи. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_46

22. Івіна І. В. Сутність кредитного процесу комерційного банку. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 29-30. - С. 85-88.

23. Коблянська О. І., Захарчук А. І., Коблянська Г. Ю. Методика і організація обліку доходів і витрат комерційних банків. *Modern economics*. 2019. № 13. С. 130-134.

24. Калівошко О. М. Характеристика видів застави за кредитами ломбардів як одного з інститутів інфраструктури фінансово-кредитного ринку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 36. С. 155-161.

25. Камінська М. Б. Особливості організації обліку доходів і витрат у банках. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2015. № 2(2). С. 147-153.

26. Кіндрацька Л. М. Обліково-інформаційна база ухвалення управлінських рішень за кредитними операціями банків. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_12

27. Клименко К. А., Белозерцев В. С., Харакоз Л. В. Відображення кредитної діяльності банку в бухгалтерському обліку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 104-108.

28. Козлова В.О., Карась Д. В., Кушнір А. С. Особливості заставного механізму банківських установ та ломбардів. *Матер. XIII Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика» (24*

листоп. 2022 р., м. Київ). К.: НАУ, 2022. С.

29. Косова Т.Д., Арсенюк Н. М., Буй П. С. Адаптивний фінансовий механізм управління інвестиціями і кредитним портфелем підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №2. С. 103-108.

30. Косова Т.Д., Арсенюк Н. М., Буй П. С. Управління інвестиціями і кредитним портфелем підприємства на основі адаптації. *Матер. XIII Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»* (24 листоп. 2022 р., м. Київ). К.: НАУ, 2022. С.

31. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М. А. Депозитні і кредитні операції банківської установи в умовах надзвичайного стану: організація і методика обліку, аналізу, аудиту. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №3. С. 93-98.

32. Несенюк Є.С., Журавель І. А., Яковенко В. П. Управління фінансовими ресурсами банківських установ і страхових компаній: інтеграційний аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №2. С. 86-90.

33. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М. А. Організація і методика обліку депозитних і кредитних операцій банківської установи в умовах надзвичайного стану. *Матер. XIII Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»* (24 листоп. 2022 р., м. Київ). К.: НАУ, 2022. С.

34. Маляр М. М., Поліщук В. В. Інформаційна система з оцінки кредитоспроможності підприємств та інвестиційних проектів. *Управління розвитком складних систем*. 2013. Вип. 16. С. 164-170.

35. Матвієнко В. П., Заводовська Л. А. Особливості організації обліку інноваційних банківських продуктів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. № 2. С. 65-70.

36. Норми професійної діяльності оцінювача (Затверджені Радою УТО, Протокол № 7 від 11 квітня 1995 р). URL: <https://www.tender-icg.com/wp-content/uploads/2018/03/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8->

%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97-
 %D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-
 %D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%B0.pdf

37. Пилипенко С. М., Гелей Л. О. Проблемні аспекти обліку кредитів банку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 40. С. 184-190.

38. Погосова А. В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_4_24

39. Пономаренко О. Г. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50-54.

40. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

41. Про валюту і валютні операції: Закон України от 21.06.2018р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/247319?find=1&lang=ru&text=%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#Text>
 (дата звернення: 27.04.2021).

42. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

43. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>

44. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

45. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>

46. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>

47. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг: Постанова Національного банку України від 24.12.2021 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21/ed20211224#n107>

48. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами: Розпорядження Держфінпослуг від 26.04.2005 № 3981. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05/ed20130118/find?text=%CB%EE%EC%E1%E0%F0%E4>

49. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#doc_info

50. Про іпотечні облігації: Закон України від 22.12.2005 № 3273-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3273-15#Text>

51. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

52. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>

53. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20210630#n10>

54. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

55. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

56. Святаш С. В., Погоріла І. І. Рейтингування як інноваційний інструмент оцінки кредитоспроможності підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 3(3). С. 80-82.

57. Сімаков К. І., Федоренко К. А. Банківська процентна та облікова політика як інструмент грошово-кредитного регулювання цінової стабільності. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 152-157.

58. Стецюк П. А., Гудзь О. Є., Войтюк А. В. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2013. № 12. С. 49-55.

59. Танклевська Н. С., Синенко О. О. Можливості адаптації зарубіжного досвіду щодо покращення фінансового механізму функціонування аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2020. Вип. 2. С. 221-232.

60. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text>

61. Чопко Г. Застосування договору фінансового кредиту при наданні послуг населенню ломбардами України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 354-359.

62. Ярошевська О.В., Карась Д. В., Кушнір А. С. Кредити банківської установи та ломбарду: порівняльна оцінка механізмів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №3. С. 99-102.

ДОДАТКИ

Додаток А

КРЕДИТИ В ПРИВАТБАНКУ

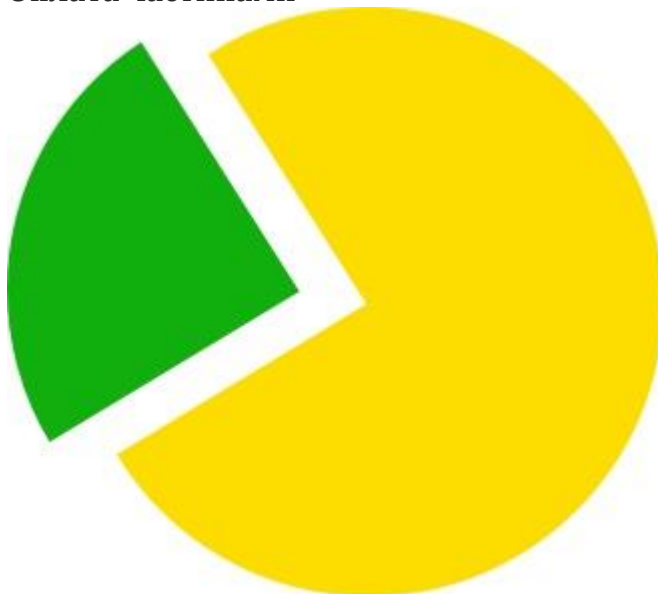
Картка «Універсальна»

Найпростіший спосіб отримання кредиту. Ви можете оформити картку «Універсальна» безкоштовно та швидко в будь-якому відділенні ПриватБанку, маючи із собою лише паспорт. Головна перевага картки «Універсальна» – безкоштовне користування кредитними грошима банку до 55 днів з моменту витрати.

[Дізнатися більше](#)

Оплата частинами

Хочете купувати вигідно й не гаючи часу? Ще й у розстрочку, щоб не обтяжувати гаманця? Ми все це об'єднали в сервісі «Оплата частинами».

- Максимальна сума кредиту – 300 000 грн
- Ставка – 0,01% на місяць
- Реальна річна ставка – 0,24%
- Максимальний строк кредиту – 24 місяці
- Мінімальна сума першого внеску – від 12 грн

[Дізнатися більше](#)

Миттєва розстрочка

Хочете здійснити купівлю, але не вистачає коштів? Купуйте з «Миттєвою розстрочкою» в магазинах-партнерах і отримуйте свій товар зараз, а оплачувати можете рівними частинами :) Швидко, зручно, доступно – все це про «Миттєву розстрочку»!

- Максимальна сума кредиту - 300 000 грн
- Процентна ставка (від суми кредиту) - 2,9% на місяць
- Строк договору - до 24 місяців
- Реальна річна процентна ставка - 84,95%
- Мінімальна сума першого внеску - 20,70 грн

[Дізнатися більше](#)

Кредит готівкою

Додаткові кошти на будь-які потреби за 5 хвилин.

- Максимальна сума кредиту – 300 000 грн
- Комісія за кредитом – 1,5% на місяць
- Строк договору – 10, 20 або 36 місяців

[Дізнатися більше](#)

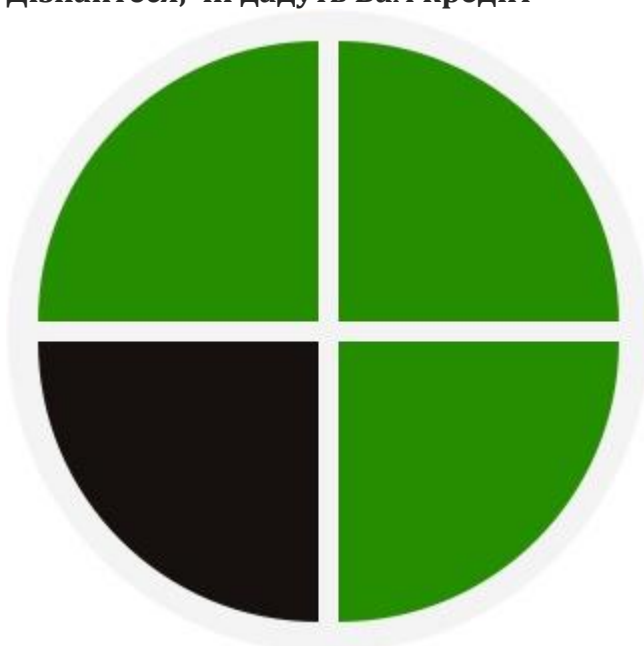
Авто в розстрочку

Рішення за 2 хвилини! [Придбання нового або вживаного авто.](#)
Можливість користуватися автомобілем вже сьогодні, при цьому сплачувати його вартість частинами (щомісячний платіж).

[Дізнатися більше](#)

Дізнайтеся, чи дадуть Вам кредит

Вам знайома така ситуація: терміново потрібно оформити кредит, а часу на пошук відповідного банку та очікування рішення за кредитом немає? Окрім того, є ризик, що банк буде довго розглядати Вашу заявку, і в підсумку може взагалі відмовити. Аби не гаяти часу, дізнайтеся про свій кредитний рейтинг в УБКІ («Українське бюро кредитних історій»).

[Дізнатися більше](#)

Відновлення кредитної історії

Що таке кредитна історія і чому вона буває поганою?

Кредитна історія – це інформація про всі Ваші кредити та платежі за ними.

Кредитна історія може бути «поганою» через допущені прострочення платежів за минулими позиками. Банк може відмовити у видачі кредиту.

Як виправити погану кредитну історію?

[Дізнатися більше](#)

Кредитні канікули

ПриватБанк припинив нарахування % за кредитами та штрафів за несвоєчасне погашення кредитів усім українським військовим і нашим клієнтам, мобілізованим до лав ЗСУ, Національної гвардії.

[Дізнатися більше](#)

Кредит на купівлю житла

Ви можете придбати в кредит житло та комерційну нерухомість на вигідних умовах. Великий вибір заставної нерухомості за доступними цінами в усіх регіонах України. Знижена кредитна ставка, оперативне оформлення та безпека угоди.

[Дізнатися більше](#)